

Teresa av Avila, vänskapens mystiker
Reträttföreläsning på Berget, Rättvik, 18-21 juni 2007
av Biskop Anders Arborelius ocd
Föreläsningen är nedskrivna efter bandinspelning

Föreläsning I

Vi börjar reträtten med Teresas egna ord:

Inget får skaka dig, inget förskräcka. Allting skall klarna. Gud är densamme. Vänta och vaka. Allt skall du vinna. Den som har Gud kan ingenting sakna. Gud ensam räcker. I Faderns och Sönens och den Helige Andes namn. Amen.

Dessa korthuggna fraser kan hjälpa oss att lära känna den som skall bli vår vän och ledsagare under reträtten, Teresa av Avila eller Teresa av Jesus, som hon egentligen heter i Kyrkans liv. Vi kan sammanfatta hela hennes budskap med hennes egna ord: "Kristus är en mycket god vän". Att säga det är ingenting nytt. Jesus säger det själv. Evangeliet utandas denna vänskap på varje sida och i varje ord. Men det viktiga är att vi suger åt oss detta budskap, att vi låter oss innefattas i denna vänskap, så att den blir själva livsluften, där vi lever, den atmosfär, som präglar vårt sätt att tänka, leva, handla och tala, så att hela tillvaron utandas Guds vänskap i Kristus, ja, så att minsta lilla sak eller "minsta lilla myra", som Teresa säger, är tecken på Guds vänskap. Den vänliga grönska som vi njuter av just nu hjälper oss att se vem det är som ger oss allt det goda.

I förstone kan det tyckas att Teresa är en ganska främmande fågel bland oss nordbor. Född 1515 i Avila har hon kallats det "spanskaste" av alla helgon. Men den utsagan får vi ta med en nypa salt. Egentligen var hon av judisk börd. Hennes farfar var en omvänd jude från Toledo. Hon föddes egentligen inte i Avila utan på familjens lantgods utanför staden. Men även om Teresa är starkt präglad av sin omgivning, sin kultur och sin atmosfär, finns det universella och djupt katolska drag, som gör att människor av alla slag kan känna sig hemma i hennes närvaro. Även icke-kristna läser med förtjusning hennes skrifter och tjusas av hennes charm. På spanska heter charm *gracia*, samma ord som man använder för ordet nåd. Det kan ge oss en liten aning om storheten och djupet i hennes person.

Teresa har skildrat sin familjebakgrund på ett mycket personligt och tydligt sätt. Barndomen präglar oss. Vare sig vi vill det eller inte, förblir vi alltid barn, och det som vi bär med oss, det som har präglat oss, bestämmer mycket av vårt liv. Teresa beskriver sina föräldrar på följande mycket tydliga sätt: "Min far var av stor kärlek till de fattiga och barmhärtighet mot de sjuka och även mot tjänarna. Den var så stor att ingen kunde förmå honom att hålla slavar, till den grad ömkade han sig över dem. En gång, när han hade en slavinna som tillhörde en av hans bröder i sitt hus, behandlade han henne lika väl som sina egna barn. Han sade att så länge hon inte var fri hyste han ett medlidande som inte var att stå ut med. Han var mycket sanningskär, och aldrig hörde man honom svära eller baktala någon. En man av den mest fläckfria heder. Min mor hade likaså många dygder och var under hela sin levnad hemsökt av svåra sjukdomar. Hon ägde den mest fulländade ärlighet. Fastän hon var mycket vacker fanns det ingen antydning om att hon fäste minsta vikt vid den saken, ty när hon dog vid bara trettioåttio års ålder hade hon redan börjat klä sig som en äldre kvinna. Hon var mycket fridsam och hade ett synnerligen gott förstånd. Under den tid hon levde utsattes hon för hårda provningar. Hon fick den mest kristliga död". Vi riktigt ser de två föräldrarna framför oss. Undertonen av humor märker vi redan tydligt.

Hurdan var då barndomen? ”Vi var tre systrar och nio bröder. Av Guds godhet bråddes alla på sina föräldrar i dygd, utom jag, fastän jag var den som min far mest älskade. Mycket förundrade vi oss när vi läste att straffet och härligheten båda är något som evigt varar. Det hände att vi ofta och länge talade om detta, och vi njöt av att gång på gång upprepa: för evigt, evigt, evigt (*para siempre*). Genom att jag så ofta uttalade dessa ord har Herren redan i min spädate ålder skänkt mig ett bestående intryck av sanningens väg”. Redan som liten blir Teresa präglad av de två begreppen helighet och sanning. Hon växer upp i en miljö, som är starkt präglad av inriktningen på Guds verklighet, att han är själva sanningen och evigheten. Teresa var en mycket företagsam ung flicka. Hon lyckades med konststycket att som liten locka med sig sin broder Rodrigo för att de skulle ge sig ut till morenas land och bli halshuggna och martyrer. Hennes ideal var att så fort som möjligt komma till evigheten. Men hon och brodern fångas upp utanför staden. Hon ger sig inte. Hon skriver: ”Då jag insåg hur omöjligt det var att komma dit där jag kunde låta dräpa mig för Guds skull, bestämde vi oss för att bli eremiter. I en trädgård som hörde till vår egendom försökte vi så gott vi kunde bygga eremithyddor genom att lägga småstenar på varandra, men de trillade genast ner för oss, och det blev sålunda omöjligt för oss att förverkliga våra önskningar”. Också den drömmen gick i kras.

Hela Teresas fortsatta liv är en längtan att realisera det dubbla idealet: att bli martyr, dvs. vittne för Kristus, och eremit, dvs. den som lever helt i Kristi sällskap i ett kontemplativt liv. Egentligen måste alla kristna ta till sig uppgiften att vara ett vittne om Kristi kärlek och vänskap, eftersom vi lever i detta. När vi verkligen allt djupare lever i gemenskapen med Kristus och delar hans kärlek och vänskap, vill vi också dela med oss av det. Hela Teresas fortsatta liv som klostergrundarinna, som andlig författare, går ut på att realisera det som inte lyckades när hon var barn. Hon blev eremit, en som lever helt i Guds vänskap. Men sedan delade hon med sig genom att vittna om Guds vänskap. Redan i barndomen finns alltså dessa drag.

Sedan kom tonårstiden, då hennes kristna liv sattes på prov. Hon skriver: ”Jag började klä mig fint och söka väcka behag genom att ta mig bra ut. Stor omsorg ägnade jag åt händer och hår och parfymer och alla slags fåfängligheter som jag kunde komma åt för detta ändamål, och de var många, ty jag var mycket nyfiken av mig. Jag hade ingen dålig avsikt, för jag ville ju inte att någon skulle förtörna Gud för min skull. Många år varade denna min överdrivna omsorg om att hålla mig fin och snygg och ägna mig åt sådant som jag då inte ansåg vara syndigt Jag hade några manliga kusiner ... Vi var alltid tillsammans. De tyckte mycket om mig, och jag talade med dem om sådant som de tyckte om. Jag lyssnade till deras framgångar på det romantiska området och andra barnsligheter, som var allt annat än goda. Och vad värre var: själen fick smak för sådant som skulle leda till allt dess onda.”

Tonårstiden var en brytningstid för Teresa. Samtidigt var det en kallelens tid. Teresa märker två dragningar inom sig, en till Gud och en till världen. Fadern börjar bli lite orolig och skickar henne därför till en klosterskola. Först var Teresa mycket fientligt inställd till tanken att bli nunna. Men så småningom skedde det en förändring. Det märkliga är att då hon bestämmer sig för att bli nunna, är det av ett ganska tvetydigt motiv. I första hand var det, säger hon, för att undgå helvetet. Man kan ifrågasätta om det räcker som motivation för att bli nunna! Men även en motivation som är lite tvetydig kan fördjupas och ändras. Resten av Teresas liv går ut på att omforma denna grundmotivation till att bli en Kristi vän, att leva helt i gemenskap med honom.

Teresa hade alltså kommit till insikten att hon ville bli ordenssyster. Hon trädde då in i Inkarnationens kloster, ett karmelitkloster, där man levde på ett ganska världsligt sätt. Samhällets skillnader mellan de rika och de fattiga avspeglades tydligt i klostret. Vissa hade till och med tjänstefolk med sig och hade små lägenheter, där man levde ett tämligen ytligt liv, medan andra knappt hade mat för dagen. Det är i denna miljö Teresa skall komma fram till sin längtan att reformera klostret, så att det verkligen kunde bli en gemenskap, där alla levde i vänskap, i vänskap med Kristus och som en följd därav i gemenskap, i vänskap, med varandra, även när det gällde egendomsgemenskap. Ett tecken på att en vänskap är äkta är, att man inte håller hårt om sina ägodelar. Att kunna leva så är ofta det svåraste i alla former av mänsklig gemenskap, kärlek och vänskap, eftersom den måste bli så materiell att man inte behåller sitt eget för sig själv. Så länge vi inte är beredda att dela med oss av det vi har, är det något som fattas i vår vänskap med Kristus och i vår vänskap med varandra på olika plan. Vi kan tycka att det är självklart, att alla kristna skall ha det lika bra i ett kloster och att man skall dela allt. När det kommer ner på det mer personliga planet, i en församling, i samhället eller förhållandena mellan världens olika länder, blir det genast något svårare. Vi har därför ingen anledning att fördöma ett förslappat klosterliv, om vi själva på andra områden inte praktiserar något av den egendomsgemenskap, som Kristi vänskap måste leda till.

I Teresas kloster fanns det, som det ofta gör, både mycket heliga och mycket världsliga människor. Det får aldrig förvåna oss att det i alla former av mänsklig och också kristen gemenskap finns mycket olika människor. Teresa beskriver en nunna, som kommer att betyda mycket för henne. Hon gör det på sitt vanliga drastiska sätt. ”Där fanns då en nunna som led av en mycket svår och smärtsam sjukdom. Hon hade öppna sår i magen, orsakade av förstoppning, så att allt vad hon åt rann ut genom dem. Hon dog snart. Jag märkte att alla systrarna var rädda för denna sjukdom. Själv avundades jag mycket hennes tålmod. Jag bad Gud att ge mig ett sådant tålmod, sedan fick han sända mig vilka sjukdomar han behagade.” Ibland hör Gud våra böner rätt snabbt. Vi måste vara medvetna om det vi ber om. Teresa blir själv svårt sjuk. Hon berättar lika drastiskt om sin egen sjukdom. ”Efter två månader hade medicinerna nära nog taget livet av mig, och den hjärtsjukdom jag kommit för att få bot för blev bara värre och värre. Ibland kändes det som om mitt hjärta slets sönder av skarpa tänder, så att jag var rädd för att bli galen. Jag var alldeles kraftlös (jag kunde ingenting äta, bara dricka en smula med största avsmak), led av en beständig feber och blev helt förstörd av att man gav mig laxermedel varje dag under en månads tid. Jag var så utbränd att nerverna drog ihop sig under så outhärdliga smärtor att jag varken dag eller natt fick någon ro; ja, mitt svårmod kunde inte vara djupare.”

Trots detta lyckas Teresa under denna svåra tid hjälpa en annan person till omvändelse. Det var en präst som levde ett ovärdigt liv. Han hade en konkubin som enligt Teresa hade trollbundet honom genom en amulett. Hon fick honom att kasta ifrån sig amuletten och frigöra sig från detta förhållande. Det viktiga är att Teresa inte går helt upp i sin sjukdom, även om vi förstår att det måste ha varit mycket jobbigt att under en hel månad tvingas inta laxermedel. Hon fastnade inte i självömkan utan hade samtidigt ögon för andras svårigheter, andras mödor. Att kunna göra det är ett kriterium på att man lever som Kristi vän. Sakta började Teresa bli bättre. ”Jag tror att all min längtan efter att bli frisk gick ut på att jag ville leva i ensamhet och ägna mig åt bönen, såsom jag var van.” Motivet för att bli bra var inte att hon skulle bli bra för sin egen skull utan för Guds skull. ”I sjukrummet hade jag inte möjlighet till detta. Jag biktade mig mycket ofta. Jag talade mycket om Gud, och på ett sådant sätt att alla kände sig uppbyggda av det och förundrade sig över det tålmod Herren hade givit mig.” Sjukdomen och lidandet blev för Teresa en anledning att söka sig närmare Gud. Det är inte

ovanligt att det just är i svårigheterna, lidandet och mörkret som människan spontant vänder sig till Gud.

Men den avgörande punkten för Teresa blev en mystisk erfarenhet. Teresa förberedde sig själv för den definitiva omvändelsen genom att längta efter att komma Jesus närmare i bönen. Själva den springande punkten kom en dag då hon trädde in i kapellet. Hon skriver: ”Det hände mig en dag då jag trädde in i kapellet att jag fick syn på en bild, som förvarades i klostret och var avsedd för en fest som firades i klostret. Den föreställde Kristus svårt sargad och slagen. Den väckte en sådan andakt att jag kände mig skakad i djupet av min själ. Så väl återgav den vad han hade givit för oss. När jag märkte hur illa jag hade lönat honom för dessa sår, tycktes det mig att hjärtat sprängdes i mitt bröst och jag kastade mig för hans fötter under en ström av tårar bönfällande honom om att nu med en gång ge mig styrka att inte mer förorätta honom.” Man brukar säga att denna händelse med mötet av bilden med Kristus vid gisselpelaren (en Ecco-homo-bild, där Kristus står bunden vid gisselpelaren) fick Teresa att öppna sitt hjärta på vid gavel för Jesus. Hon var förberedd genom det som hade skett med henne. Hon hade själv gått igenom ett lidande, och hon hade förstått att detta hade öppnat henne för Jesus.

Lidandet kan antingen öppna eller sluta en människa. Vi möter alla människor av båda slag. Vi anar också något av detta inom oss själva. Ibland kan lidandet göra oss mer öppna för Gud och vår nästa. Ibland kan det sluta oss och göra oss uppfyllda av självömkan eller bitterhet. Teresa har förmågan att i lidandet känna en längtan efter gemenskap med Kristus. När hon så plötsligt möter bilden av Kristus vid gisselpelaren, förstår hon, att det är i gemenskap med den lidande Jesus hela hennes liv skall förflyta. Vi kan jämföra hennes mystiska omvändelseupplevelse med Paulus, som faller av hästen. I mystikernas liv finns nästan alltid en liknande tändande gnista, som leder dem vidare. Nästan alla kristna kan i sina liv leta upp något liknande, när Gud har kommit mer påtagligt nära. Inte så sällan är det mötet med den lidande Kristus som väcker människan ur hennes instängdhet i sig själv och förenar henne med honom.

Hur använder Teresa sin mystiska erfarenhet? Hon försöker vara trogen det ideal som finns med från barndomen, att vara vittne och eremit. Med det eremitiska draget menar vi den totala inriktningen på gudsgemenskapen, överlåtelsen till Gud, bönen och kontemplerationen. Med martyr, vittne, menar vi det apostoliska draget. Dessa två linjer eller rörelser går alltid samman i Kyrkan. Vissa kanske har en kallelse till ett mer eremitiskt, kontemplativt liv och andra till ett mer apostoliskt, vittnande liv. Men i alla former av kristet liv finns dessa drag med, det som förenar oss direkt med Gud och det som förenar oss direkt med vår nästa i Kristus. I Jesu hjärta går dessa drag ihop och blir till ett. Ingen av oss kan göra allt på egen hand. Därför blir det så, att för den ene är en aspekt mer påtaglig, medan den andra är mer vilande. Men det är inga exklusiva drag. Om vi ser på hela Kyrkans liv och historia finns ständigt ett försök att gestalta dessa båda drag. I vårt eget liv är det något liknande. Några av oss kanske är mer eremiter och andra mer martyrer, vittnen.

Teresa vill att båda delarna skall finnas med. Hon vill att hennes kloster skall återspegla både den eremitiska och den apostoliska vittnesaspekten. Vad gör hon då? Hon gör något som kan tyckas märkligt. Hon gör klostret ännu mer slutet. Hon inför bestämmelsen att systrarna skall leva i klausur. Tidigare kunde de underhålla besökarna i samtalsrummet. Hon var själv expert på att sitta flera timmar med rika välgörare för att förmå dem att understödja klostren. Det ansågs vara en välgärning att dra in allmosor till klostren. Nu blev det tvärtom. Teresa

lyckades förmå systrarna att leva ett helt kontemplativt liv. Men samtidigt är detta liv till för Kyrkan, för själarna, för världens omvändelse.

Vi får inte glömma, att Teresa levde under en brytningstid, under reformationstiden. Hon såg de kristnas splittring och led av den. Hon ville genom sitt kontemplativa liv hjälpa Kyrkan att växa i helighet. Hon såg sina systrar som soldater som kämpade för Kristus vid frontlinjen. Här kommer lite av det spanska *conquistador*-språket, som kan vara lite främmande för oss, in. Hon betonar mycket starkt, att det bara är genom bönen som vapen vi kan kämpa för Kyrkans och de kristnas enhet. Den insikten gör Teresa till en ekumenisk förgrundsfigur. Vårt djupa kontemplativa liv i gemenskap med Kristus bidrar till en djupare och större enhet. Vi ser mycket tydligt, inte minst i vår tid, att den andliga ekumenik som bygger på spiritualitet och mystik fungerar bäst. I bönen är det lättare att erfara den enhet som finns. Den är visserligen ännu inte fullkomlig utan i vardande. Teresa är något av en pionjär för den andliga ekumeniken. Genom att helhjärtat gå in i ett kontemplativt liv vill hon bidra till enheten i en tid av splittring och strid.

Samtidigt som Teresa har den apostoliska inriktningen är hon helt klar över att denna enbart bygger på vänskapen med Kristus. Systrarna är kallade till en fullkomlig Kristusgemenskap. Det är bara i gemenskap med honom, i hans ständiga närvaro man kan realisera det ideal som karmelitorden bygger på. Men det ideal Teresa tecknar har en allmän kristen innebörd. Det gäller inte bara systrarna i hennes kloster. Det är något som kristna i alla kyrkor och traditioner kan ta till sig. Det gäller kanske inte alla aspekter, men själva grundtanken kan alla ta till sig. Den bygger på den totala inriktningen på Kristus i hans människoblivandes mysterium, inkarnationen. Det är ingen tillfällighet att hennes kloster heter Inkarnationen, och att hon själv väljer att heta Teresa av Jesus. I karmelitorden har man vanan att få ett tillnamn, ett dedikationsnamn. Vi kan nämna Johannes av Korset (1542-1591) och Thérèse av Jesusbarnet ((1873-1897). Teresa väljer att kallas av Jesus. Hennes kallelse innebär, att hon försöker ställa Jesu person helt i centrum. Det är genom honom och bara genom honom vi når fram till fullheten. Det kan tyckas vara självklart för oss kristna, att vi ständigt skall vara förenade med Kristus, att det är där vi växer in i den fulla gudsgemenskapen.

Men i alla tider och miljöer finns det tendenser att försvaga Jesu plats i det kristna livet. Under Teresas tid fanns det något liknande vår tids New Age. Anhängarna av denna företeelse kallades *alumbrados*, och den innebar att om man skulle komma Guds mysterium närmare måste man avstå från tanken på Jesu mänsklighet och mänskliga liv. Det är ganska märkligt att dessa tankar dyker upp under hela kyrkohistorien. Man menar då, att om man skall komma djupare in i det mystiska livet, skall man sätta parentes om Jesu mänsklighet och bara inrikta sig på att komma gudomen närmare.

Men Teresa kämpar med näbbar och klor för att man skall bli kvar i Jesu sällskap. Hon säger: ”Jag tror mig tillräckligt ha klargjort att inga - hur andliga de än är - bör till den grad undfly de kroppsliga tingen, att de anser tankarna på Kristi allraheligaste människonatur rent av vara till skada. Man anför vad Herren sade till sina lärjungar, att det var nyttigt för dem att han gick bort. Men detta kan jag inte gå med på. Förvisso sade han inte så till sin Allraheligaste Moder, ty hon var fast i tron och visste att han var på en gång Gud och människa. Och fastän hon älskade honom mer än de andra, hade hon nått en sådan fullkomning, att tanken på hans mänskliga natur snarare var henne till hjälp.” Med kvinnlig intuition ställer sig Teresa vid Jungfru Marias sida, hon som är den yttersta garanten för inkarnationens realism. Det är ingen tillfällighet att då man söker suddas ut Jesu betydelse för bönen och kontemplationens tillväxt, så blir också Maria oviktig och hamnar i bakgrunden. I hela kyrkohistorien är det Maria som

garanterar att Gud har blivit människa. Inkarnationen, människoblivandet, det centrala i kristendomen, har en synlig garant i Jungfru Maria, Guds Moder. Det är därför hon förklarades som Guds Moder i fornkyrkan. Det skedde inte för att ge henne en vacker titel utan för att betona att Gud verkligen har blivit människa. Denna kvinna står som ett levande bevis på det.

Genom hela historien ser vi, att tendensen att göra kristendomen till synes mer förändligad dyker upp. Man tar bort allt som är besvärande: inkarnationen, Jungfru Maria, jungfrufödelsen, den kroppsliga uppståndelsen, eukaristin och hävdandet att det i den sker en verklig förvandling av brödet och vinet. Att så sker får aldrig förvåna oss. Kristendomens stötesten är att den är så materiell, så kroppslig, att inkarnationen är något realistiskt och inte bara en tanke. Teresa blir kyrkolärare 1970 tillsammans med Katarina av Siena (1347-1380), de första kvinnliga kyrkolärarna. Det sker för Teresas del först och främst eftersom hon betonar den grundläggande kristna sanningen, att det är Jesus, Guds människoblivne Son, som är vägen från Gud till oss och vår väg till honom. Det finns ingen genväg vid sidan om.

Allt sker i och genom Jesus, också i bönelivet. Teresa beskriver bönelivet på följande sätt: ”Det är ett vänskapligt umgänge och flitiga samtal i ensamhet med den som vi vet älskar oss”. Här har vi mycket typiska teresianska tongångar. Bönen är ett vänskapligt umgänge. Det finns en vän vid vår sida. Om vi har en vän vid vår sida, ägnar vi oss åt flitiga samtal. Vi har en ständig kontakt i vår ensamhet. Ingenting får inkräkta på det umgänget. Vid vår sida har vi den vi vet älskar oss. Att säga så är mycket typiskt för Teresa. Vi har en tendens att istället säga: ”den vi älskar”. Egentligen är det Jesus som älskar oss. Hans kärlek kommer i första hand. Vi märker då att bönen inte längre är ett krampaktigt försök att känna efter om jag älskar Gud, om jag är samlad och om jag tänker på honom. Man låter sig istället älskas. Jag behöver inte hela tiden ta andlig temperatur och känna efter om det finns kärlek i mig. Här går det upp och ner. Kärleken är inte alltid kännbar, erfärbart. Men vi vet att han älskar oss och det räcker.

Teresa fortsätter att förklara det som är kärnan i den kristna bönen och det kristna livet. ”Att betrakta hans liv ger oss det bästa mönstret”. Man har mycket diskuterat om Teresa här var påverkad av Ignatius av Loyola (1491-1556), som menade att man skulle leva sig in i de händelser och tankar som vi har i evangeliet, eller om hon menade att man skall sitta stilla och utan att tänka så mycket bli kvar i Jesu sällskap. Hur det är för oss i denna fråga beror mycket på den enskilda människans person och var hon befinner sig. Under vissa delar av livet kanske vi behöver den mer åskådliga meditationen, där vi lever oss in i vissa händelser i Jesu liv och identifierar oss med människorna i hans närvaro. Under andra delar av vårt liv handlar det mer om den stilla bildlösa närvaron vid Jesu sida. Här har vi en helig frihet att växla mellan den mer detaljerade och den mer vaga närvaron. Men det viktiga är, att det är Jesus, Guds människoblivne Son, som är vid vår sida.

Teresa har definierat den kristna bönen på det allra enklaste sätt man kan tänka sig. På spanska talar hon om ”*estar con Jesús*”, att vara med Jesus. På spanska finns det två ord för vara, *ser* och *estar*. *Estar* uttrycker det mer konkreta. Man står på samma mark som Jesus. Man befinner sig vid hans sida. *Ser* uttrycker det mer ontologiska. Bönen är något mycket konkret. Man är där Jesus är eller rättare sagt är Jesus alltid där jag är. Han följer mig och jag låter mig åtföljas av honom. Det blir lättare att förstå detta, om vi ser bönen utifrån Jesu synpunkt. Det är inte hela tiden jag som anstränger mig att vara där han är, utan jag vet att han alltid är med mig. Vi kan uttrycka det på ett annat sätt och säga, att när man ber är det inte så mycket att jag är medveten om att han är med mig, utan mer att vara medveten om att han är

medveten om mig. Avgörande är att det inte hela tiden är vi som skall kämpa för att känna och tänka. Om det vore så, skulle vi snart bli trötta på bönen. Dogmatiskt sett är bönen mer Guds sak än vår, eftersom bönen är ett samtal, en gemenskap, som bygger på att Gud är trofast. Han ser på mig. Han älskar mig. Han är med mig. Från hans sida är det en ständig verklighet. Vi är mer flytande. Vi kan knappt koncentrera oss några ögonblick. Att det är så kan göra oss bedrövade. Men det stora i bönen är inte det vi gör, utan att Gud ständigt ser på oss med kärlek, ibland med lite medlidande. Det är alltid en kärleksfull blick som följer oss. Att bli medveten om det i sitt innersta är något av det viktigaste i det andliga livet. Vi har en vän vid vår sida, *cabe nos*, bredvid oss, säger Teresa gång på gång. Det är viktigt att suga åt sig den insikten.

Så kommer vi in på de bilder Teresa använder för att vi skall förstå oss själva. Teresa är mycket noga med självkännetheten. Vi får inte ha någon slags illusion så att vi pumpar upp oss själva. Vi talar om kroppsbyggare. Vi kan också tala om "själsbyggare". Vi är svaga bräckliga varelser. Men vi har en trofast vän vid vår sida. Här använder hon olika bilder från människans verklighet, som kan vara till hjälp. En av de roligaste är att människan är en tvättsvamp, som suger åt sig nådens vatten. Gammaldags tvättsvampar, som man fortfarande kan få i Sydeuropa, är som hårda stenar. När man låter vattnet flöda in i dem blir de mjuka och fina. Så är det också med oss. Vi behöver ständigt nådens vatten. Denna bild har två sidor. Vi kan också dela med oss av det vi får. Tvättsvampen kan pressas ut. Vi kan åter tänka på det dubbla idealet: eremit och martyr. Människan är, säger Teresa, som en tvättsvamp genomsyrad av Treenighetens vatten, nådens vatten.

Människan är också som en borg. Vi kan tänka på Teresas mästerverk "Den inre borgen". Människan är helt och hållet som en borg av diamant eller mycket klar kristall. Borgen har många rum liksom himlen har många rum. En vackrare bild kan knappast tänkas av människan än bilden av den underbara kristallen. Människan bär himlen inom sig själv, eftersom hon bär Treenigheten genom dopet. Redan i skapelsen är hon formad till Guds avbild. Men det finns många rum. Det är lite olika i vilket rum vi är hemma. Här är Teresa lika drastisk som alltid. Ibland är vi i utkanten eller utanför borgen. Där finns det kräldjur och andra otäckheter. Där kan vi vara hemma. Men vi kan gå längre och längre in i borgen. Rättare uttryckt kan vi ledas, föras, ända in i den innersta borgen, där Gud själv bor. Teresa säger, att vårt liv är en gudomlig resa. Vi är kallade att ledas allt djupare och djupare in i denna borg för att möta Gud själv. Hon skildrar denna företeelse som en resa, en vandring inåt. Men, och det är viktigt att komma ihåg, redan från början finns fullheten där. Redan i dopet är vi, som Paulus säger, Guds tempel. Gud bor i oss som i sitt eget hem. Från hans sida är redan begynnelsen änden. Men vi är kallade att också på ett empiriskt, existentiellt, sätt erfara det. Sedan kan vi gå lite ut och in i dessa boningar. Om vi ser på vårt eget liv kan vi se, att vi ibland hoppar fram och tillbaka. Det är sällan vi går rakt uppåt eller rakt inåt, eftersom vi är dessa virriga varelser.

Människan är också som en trädgård, som blir bevattnad av det livgivande vattnet. Teresa beskriver olika former av bevattning. Antingen kan vi hämta vatten ur en brunn eller kan vi använda oss av ett upp pumpningsverk och pumpa upp med lina eller väderkvarn. Bevattningen kan även ske genom en flod eller en bäck. Det kan också ske genom ett rikligt regn, varigenom vår Herre själv vattnar trädgården utan minsta möda från vår sida. Bilden av människan som en underbar trädgård passar bra för oss nordbor, som älskar naturen. Gud har planterat underbara växter inom oss. Men de ligger ofta i träda. Fröna har inte riktigt spirat upp och därför behöver vi vattnet, det levande vattnet. Ibland kommer det mödosamt genom att man pumpar upp det. Men ibland strömmar regnet ner och får oss att blomma upp.

Teresa använder ännu en bild. Människan är också som silkesmasken. Först är den ful och otäck. Sedan blir den en puppa och till sist kommer den underbara fjärilen ur puppan. Teresa betonar mycket starkt den dynamiska tillväxten i nåden. För vissa kristna kan det vara svårt att ta till sig, om man mer betonar det svart-vita skeendet. I den klassiskt lutherska synen är det gradvisa inväxandet i nåden lite svårt att förstå, även om man hos några lutheraner betonar nådens ordning. Teresa är övertygad om att vi är kallade att växa i nåden ända till vårt sista andetag. Vi kan se att den sista fasen i en människas liv kan vara mycket avgörande. Antingen blommar man upp eller fastnar man. Därför är det viktigt för oss att se på livet som en ständig mognad och tillväxt. Vi kan alltid komma Gud närmare. Under detta livet finns det ingen slutpunkt, utan vi kan på det andliga livets område bli alltmer vackra, alltmer fjärilar, alltmer tvättsvampar fyllda av Guds nåd, även om vi på andra områden tycker att livet förtorkar och går bakåt. Det finns ingen slutpunkt, ingen punkt, där vi säger att vi går i pension och att vi får nöja oss med det vi har.

Teresa skriver i ett annat verk, som har titeln "Fullkomlighetens väg", att livet är en gudomlig resa, en konungslig väg till himlen. Himlen börjar redan anas här på jorden.

Alla dessa bilder betonar ett liv i gemenskap med Kristus. Gud kan inte ge oss någon större gåva än ett liv som efterliknar det hans mest älskade Son levde. Teresa säger på spanska "*Somos del bando del Crucificado*", vi tillhör den korsfästes "gäng". Teresa betonar starkt, att allt i vårt liv är något som förenar oss med Kristus. Vi kan inte åtskilja vissa världsliga och vissa andliga delar av livet, utan vi möter ständigt Kristus. Han är ständigt vid vår sida. Det kan vara bra att öva upp denna medvetenhet inte minst under en reträtt. Man får som det heter i S:t Patricks bön tänka sig, att Kristus är "*before me, after me*". På alla sidor omkring mig är Jesus. Det finns ingen dimension, där han inte är med.

Samtidigt har vi alla en blind fläck, en baksida, där vi medvetet eller omedvetet inte riktigt har släppt in Jesus Kristus. Det är bra att tänka efter vad i vårt liv som är lite förtorkat, smärtfyllt och sårat, vilket ofta beror på att Jesu ljus inte riktigt har trängt in. Ibland är vi inte medvetna om det. Det beror inte på dålig vilja, men vi har inte riktigt förstått att något i vårt liv har gått i baklås. Ett av rummen i borgen är låst, eftersom jag inte har släppt in Jesus där. För många kan det vara så, att man värjer sig för det tunga och svåra. Eller kan det vara så att man i det vanliga livet lever helt sekulärt. Teresa säger att Gud går och pysslar bland grytorna i köket. Livet i klostret är ett liv i Guds ständiga närvaro. För alla kristna gäller att arbetet är en del av vår liturgi. Grytorna är också, som Moder Tyra i Mariavall säger, liturgiska redskap. Hela verkligheten är en Jesusverklighet. Gud har blivit människa, och det betyder att allt mänskligt har med Gud att göra. Inkarnatorisk realism kallar man det på teologiskt språk. Därför kan Teresa i det dagliga livet i klostret hjälpa sina systrar att vara både martyrer och eremiter.

I gemenskapen blir detta sätt att leva prövat. I mötet med andra människor sätts halten av vår Kristusförening på prov. Om vi bara sitter för oss själva, är det lätt att tro, att allt nu går bra. Här ger Teresa en skräckskildring för att visa på att vi ibland kan inbilla oss saker och ting. Hon berättar om en mycket from och rik dam, som levde i avskildhet i sitt eget hem. Hon hade ordnat det så bra, att hon inte ens behövde gå till kyrkan, för prästen kom till henne och läste mässan. Hon levde idealiskt. Hos henne var det avskilt, fint och fromt. Men en dag kunde prästen inte komma, eftersom han hade något annat att göra. Då blev damen så arg att hon dog. Teresa sade att något värre öde kunde hon knappast tänka sig.

Ibland är det lätt för oss att inbilla oss, att vi har kommit Gud ett steg närmare än vi verkligen har. Då brukar våra medmänniskor sätta oss på prov. Teresa säger att det är just då det visar sig om vi lever i förening med Kristus. Om vi kan älska och stå ut med varandra, är det ett tecken på att vi har kommit Kristus nära och lever som hans vänner. Vi måste se Jesus också i varandra. På den punkten är det ofta lite svårt för oss nordbor, för rent spontant har vi inte alltid den inriktningen i vårt andliga liv. När vi söker Gud är det lite lättare för oss att gå långt ut i skogen eller ner till stranden än att se Gud i vår nästa och känna igen Jesu anletsdrag inte bara i helgonen utan även i den besvärliga människan. Det är inte alltid så lätt. Man kanske lyckas känna igen Jesus i en tiggare eller i en fattig människa, men det är svårare när det handlar om en människa, som ständigt sätter oss på prov. Teresa är väl medveten om att det i en klosterkommunitet alltid blir så att man gnager på varandra, att man tär på varandra. Det är en stor konst att ändå se Jesus i det som sker. Något liknande gäller alla former av mänsklig gemenskap: äktenskap, vänskap, församlingsliv, arbetsliv. Vi har ibland försummat att hjälpa människor att leva sig in i denna aspekt, inte minst i vår tid, där det ständigt finns arbetsplatskonflikter och omplaceringar. Ett av vår tids största problem är att människor inte längre står ut med varandra. Det har människor aldrig gjort, men de har haft vissa redskap för att försöka göra det. På våra breddgrader har vi ibland försummat att dra ut konsekvenserna av inkarnationen. Gud har blivit människa. Det betyder att han i fördold gestalt kan möta oss i andra människor, även i dem vi inte tycker om, i de stygga och besvärliga och i dem som mobbar oss. Det är något vi möjligen kan acceptera. Men det är svårare att acceptera att vi kan vara boven för någon annan! Någon kanske tycker att jag, som vill så väl, är besvärlig. Någon kan lida av mig, trots att jag anser mig vara så from. Det är just i klosterlivet sådana illusioner rinner av oss som vattnet från gåsen.

I nästa föredrag skall vi mer se på hur vänskapens mystik också är en brudmystik. Ordet brudmystik kan vara svårt att förstå på våra breddgrader. En klassisk tanke i hela kristendomen är, att Jesus Kristus är Kyrkans Brudgum. Han är oss så nära, att vi måste använda bilden av den tätaste av alla mänskliga former av gemenskap för att få en bild av hur nära han är oss, hur mycket han älskar oss, hur mycket han betyder för oss.

Vi ber till sist med Teresas egna ord:

Din är jag, skapad till dig. Herre, vad vill du? Ge mig rikedom eller fattigdom. Ge mig tröst eller bedrövelse. Ge mig glädje eller sorg. Eviga liv, klaraste sol, helt vill jag tillhöra dig. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag II

Vi börjar med Teresas ord:

Min Herre och Konung vet mycket väl att jag inte har någon annan önskan än att han måtte bli en smula mer ärad och förhärligad av åsynen av hur han kan förvandla en så smutsig och stinkande gödselhög till en trädgård med så ljuvliga blommor. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Hos Teresa finner vi insikten både i den oändligt höga kallelse som hon och vi alla, som Guds avbild och som Jesu brud, har och samtidigt insikten i svagheten, synden och behovet av frälsning. Det kan för människor i vår tid vara mycket svårt att hålla ihop att man i samma mening kan tala om sig själv som en smutsig och stinkande gödselhög och som en trädgård med ljuvliga blommor. Jesu frälsning innebär att vår svaghet och synd kan förvandlas, helas

och transformeras. Hela Teresas syn på det andliga livet går ut på detta. Ju närmare hon kommer Jesus Kristus, ju närmare hon kommer den fullkomliga kärleken, desto mer ser hon också sin svaghet och sitt behov. Ofta brister hon ut och säger, att hon är världens största synderska. Vi kan tycka att det låter överdrivet, men för henne var det sant. Ju mer hon såg Guds välgärningar, desto mer såg hon också storheten i den egna svagheten. I början av det andliga livet är det tvärtom. Då vänder man förstoringsglasat för att se på andras synder. Så småningom vänder man förstoringsglasat mot sig själv och ser storheten i den egna svagheten, det oändliga behovet av Guds nåd. Det får inte förvåna oss att Teresa på ett så paradoxalt sätt kan sammanfatta hela sin verklighet.

Vi skall i detta föredrag se på ett lite knivigt tema. Vi skall se hur Teresa hjälper oss att förstå den kristna brudmystiken. Ambrosius (340-397) sade: *"In corde amat esse Christus"*. Kristus älskar att vara i hjärtat. Jesus vill komma oss så nära som det bara går. Den kristna mystiken är ett personligt och allt förvandlade möte med Jesus. Han vill ta oss helt i besittning. Vårt liv är en ständig relation, en dialog med honom och så innerlig och djup att den endast kan liknas vid brudgummens relation till bruden. Kristus är vår och hela Kyrkans Brudgum. Detta tema är ett grundtema i hela Bibeln. Höga Visan har sin plats i Bibeln, eftersom den på ett symboliskt och analogt sätt uttrycker hur Gud söker sin älskade brud, vare sig vi ser bruden som Israel eller som den enskilda människan. Samma tema kommer tillbaka i Nya Testamentet, där Kristus är Kyrkans Brudgum. I hela den kristna spiritualiteten använder man sig av detta tema, eftersom det uttrycker det djupt personliga i mötet mellan Gud och människan, mellan Kristus och själen.

Man brukar säga, att i kristen brudmystik motsvaras bruden av tre verkligheter på olika nivåer: på det kollektiva planet av Kyrkan, på det personliga planet av människan, själen, och på det typologiska planet av Jungfru Maria. I Jungfru Maria ser vi idealbilden av bruden. Temat med brud och brudgum används även i andra kristna traditioner. Sven Lidman (1882-1960) kallar Jungfru Maria för Hugsvalarens högt saliga brud. Det är Anden, som inifrån gör Maria till den fullkomliga bilden av bruden, människan, som helt och fullt tar emot Gud. Den kristna traditionen är uppfylld av människor som har sett sig själva som Kristi brud.

Det viktiga är framför allt att Kristus är Brudgummen. Blicken på honom är det avgörande. Du är min Brudgum. Du är viktigare än jag. Den lilla förändringen av tonvikten på pronomen är viktig. "Jag, jag, jag", säger den gamla människan. "Du, du, du", säger den nya människan med Martin Buber (1878-1965). Jag brukar här peka på något glädjande. Jag har aldrig hört, att det första ord som ett litet barn säger är "jag". Det brukar vara mamma eller pappa. Så småningom blir det mer "jag, jag, jag". I brudmystiken är förhållandet motsatt. Du är där viktigare än jag. Teresa av Avila eller Teresa av Jesus, som vi skall lära oss att säga, kan hjälpa oss att upptäcka en del av den kristna tradition, som är lite främmande för oss på våra breddgrader. En liten historia från Teresas första tid i klostret kan visa oss något viktigt. Man berättar att Teresa i klostret stötte på ett litet gossebarn. Hon frågade honom vad han hette och fick till svar Jesus av Teresa. Det lilla barnet var enligt traditionen Jesus själv. För att antyda graden av förening sade han: "Jag är Jesus av Teresa", liksom hon var Teresa av Jesus. Jesus är hennes ständige följeslagare. Hon möter honom i alla hans mysterier, från Jesus som barn till Jesus som den Korsfäste och Uppståndne. Hela Jesu verklighet blir hennes verklighet. Hennes liv går ut på att växa in i hela hans mysterium. Det är något vi alla kan bejaka och ta till oss. Att vi är kristna innebär att allt i oss berörs av Jesus Kristus.

Samtidigt måste vi, som vi redan berört, vara medvetna om att det alltid finns en motrörelse. I det andliga nutidsklimatet är det ganska tydligt att Jesu roll lätt tonas ner. En fransk

religionssociolog Françoise Champion har gett några kännetecken på denna tendens, som kan vara mer eller mindre tydlig. Hon påpekar, att ett viktigt kännetecken på en nutida andlig rörelse är att tonvikten mer ligger på den personliga upplevelsen. Man tror mer på det man själv varit med om och erfårit än det man tar till sig genom Kyrkan och dess undervisning. Inriktningen ligger till stor del på en "göra det själv religion". Begreppet frälsning är svårt för många att ta till sig. Jag själv kan ju klara upp min situation, och jag behöver ingen frälsare, tänker man. På det andra steget behöver man inte Jesus. Det är jag som skall handla. Om jag åker på en reträtt, kan jag lära mig att be. Jag kan lära mig det på samma sätt som jag inhämtar en datakurs. Det tredje kännetecknet är en här och nu- upplevelse av lycka och välbefinnande. Det jag är med om skall kännas rätt och fint, det skall ge mig något. Den synen smyger sig lätt in i människans förhållande till gudstjänstliv, liturgi. Det är jag och den grad av lycka och välbefinnande jag känner som är avgörande. Den fjärde punkten är en slags långt driven holism, där man inte räknar med synden och ondskan, utan man avgör själv vad som är etiskt riktigt och bra, bara man själv känner det fint. Det femte kännetecknet är en lite naiv optimism att allt nog skall ordna sig. Fastän man är medveten om världens stora problem, har man inte riktigt den djupt kristna insikten, att vi hela tiden behöver frälsning. Det sjätte draget är ett överdrivet intresse för extraordinära och paranormala fenomen.

Om vi ser på dessa tendenser kan en mystiker som Teresa hjälpa till att hela dem. I den nutida andligheten finns det också något som kan vara viktigt, nämligen tonvikten på den personliga erfarenheten av trons värld och mötet med Kristus. Teresa har motgiftet mot den långt drivna individualismen, som gör att människan ser sig själv som den som i sista hand kan avgöra vad som är rätt och bra och vad hon behöver. Teresa skulle kunna hjälpa många nutidsmänniskor, eftersom hon har den personliga inlevelsen i Kristusmysteriet. I vår tid är man allergisk mot allt som inte är personligt integrerat. Man skiljer inte på person och sak. Man förväntar sig att alla präster och nunnor skall vara helgon. Man anser sig ha rätt att kräva att de alla skall ha tagit till sig heligheten, annars blir man lätt besviken på Kyrkan och prästerna. Naturligtvis ligger det något äkta i den förväntningen, eftersom vi alla är kallade till helighet. Men vägen dit är lång att gå och kan ibland ta ett helt liv. Vi har ingen rätt att förvänta oss att alla redan har nått fram till målet. Vi själva är ständigt föremål för den frälsande, befriande verklighet, som Jesus ger oss del av. Det är han som är viktig, det han gör, inte hur vi upplever det eller hur det landar i andra människor. Jesus är ständigt den som står inför oss som Frälsare, som Brudgum. Teresa brukar kallas den mystiska erfarenhetens kyrkolärare. Hon kan hjälpa oss att se att Brudgummen följer oss steg för steg. Vi har till honom en allt omfattande personlig relation, som betyder att han steg för steg leder oss vidare till målet, till evigheten, som vi inte kan uppnå av egen kraft. Vi ser sällan resultaten, utan vi ser mer den vägsträcka som återstår. Kom ihåg gödselhögen!

Vi har ingen befogenhet att döma i fråga om andras gudsförhållande och gudsrelation, utan det gäller att se hur Jesus möter oss. Teresa har en mycket välvillig blick på sin nästa. Om vi läser hennes brev och hennes självbiografi, förvånas vi över att hon anser sig vara omgiven av idel heliga adelsmän och goda och fromma nunnor. Om vi läser historien sådan den egentligen är, ser vi, att hon naturligtvis mötte människor som var som alla andra. Men hon har förmågan att se det lilla goda hos nästan i förstörad skala. Det är en avundsvärd egenskap och den skulle kunna göra förhållandet i världen mycket lättare. Oftast är det tvärtom. Vi förstörar upp vår medmänniskas svaga punkter till oproportionerligt stora ting, medan Teresa gör tvärtom. Därför har hon också förmågan att locka fram det bästa i de andra. Vi har säkert någon gång mött människor som har en överdrivet god uppfattning om oss. Om så sker vill vi gärna växa för att motsvara deras förväntan. Men om folk tycker att vi är smuts och avskräde, krymper vi ihop. Teresa har en mystisk blick också på sin medmänniska, eftersom hon i henne

ser något av Jesus. Att kunna göra det är en av de mest avundsvärda egenskaper som finns och det är också en av de mest sällsynta.

Det skulle vara välgörande på alla arbetsplatser, där det finns omplaceringar och konfliktbehandlingar, om man använde Teresas blick och såg något av Brudgummen avspeglas i varje människa. Det kan handla om en Jesuslikhet, ett Jesusdrag, vi nästan alltid kan upptäcka, även hos den människa, som vi tycker är mest osympatisk. Även i den mest förhärdade människa finns det, som Paul Claudel (1868-1955) säger, en hemlig, dold punkt, där det ständigt bes Fader Vår. Vi kan aldrig avskrivna någon människa och säga, att hon står helt utanför nåden. Eftersom Teresa har en förmåga att se något i varje människa som påminner henne om Brudgummen, kan hon skriva om heliga adelsmän och fromma nunnor. Därmed vill jag inte säga att det inte fanns heliga adelsmän och fromma nunnor, men Teresas bild av människorna är något retuscherad. Hon såg Jesu drag tona fram i människan. Hennes metod är mycket effektiv och fruktbar i mötet med andra människor. I detta sammanhang brukar jag tänka på en nu död ordenssystem vi hade i Stockholm. Hon sade alltid, att hon var så förtjust över ungdomarna i Stockholm, och att det var så underbart på tunnelbanan, där alla hjälpte henne och reste sig för henne. För att förstå det hon sade, måste man också ha sett hennes ögon. I blicken hade hon en ömhet, som kunde få den tuffaste värsting att smälta som is. Vi får tro att det var något liknande med Teresa.

Om någon är helig, smittar det alltid av sig. I den period då Teresa levde, ser vi många andra helgon. Om någon lever i ständig förening med Brudgummen är det en företeelse som sprider sig mycket lätt. Det blir en andlig fruktbarhet som nästan spontant ges vidare. Brudmystiken skulle kunna vara ett mycket viktigt komplement på oss som lever nu. Den gör förhållandet till Gud, till Kristus, mer personligt. Den hjälper oss att se på andra människor på ett helt nytt sätt. Den hjälper Kyrkan att undgå den byråkratiska heresin och utredningarnas och kommissionernas tyranni. I vår tid är faran stor, att Kyrkan producerar mer papper än helgon. Har man något ekumeniskt möte skall det skrivas ett dokument. Brudmystiken kan föra oss ner på ett mer mänskligt, personligt plan. Teresa betonar mycket starkt att kvinnan har ett profetiskt företräde på brudmystikens område. Hon säger: ”Herren skänker dessa nådegåvor mycket oftare åt kvinnor än åt män. Detta har jag hört av den helige pater Petrus av Alcántara (1499-1562) och jag har själv lagt märke till det. Han sade, att kvinnor nått mycket längre på den vägen än män. Han gav mig även utomordentliga skäl till detta. Det behöver jag inte återge här. Men de var alla till kvinnornas favör”.

Det hade varit intressant att höra vilka argument det var. Det är mycket lättare för kvinnor att identifiera sig med rollen som Kristi brud. Det är lite svårare för män. Det får till följd att det ofta finns fler kvinnliga aspiranter till rollen som Kristi brud. Det ser vi i Kyrkans hela historia. Det betyder inte, att det är omöjligt för män, men det är kanske lite jobbigare, lite svårare. Teresa ger inga riktiga argument, men det var hennes egen erfarenhet såväl som Petrus av Alcántaras. Denne man var en mycket from franciskan. Teresa beskriver honom som om han var gjord av torra trädgrenar. Hon säger vidare, att han ägnade sig mycket åt fastor. Han såg aldrig en kvinna i ögonen utan gick med blicken nedåtriktad. (Man tittade så långt som likkistan nådde). Men ändå hade han insikten att kvinnorna hade det lättare att leva sig in i brudmystiken.

Man skulle kunna tala om en mystisk feminism, som också skulle kunna vara ett viktigt tillskott till dagens andliga verklighet. Alla är kallade att leva så djupt förenade med Jesus Kristus, att man måste likna denna förening med brudgummens och brudens förhållande. Det gäller på det analoga planet. Den historiska erfarenheten visar, att det ofta är lättare för

kvinnan att ta till sig brudmystiken. Ändå är alla Guds barn. ”Alla är kallade att mer och mer få njuta av Brudgummen”, säger Teresa. ”Hans majestät som väl känner vår svaghet brukar dessa medel och många andra för att ge oss mod att förena oss med en så stor herre och välja honom till brudgum”.

I vårt postfreudianska klimat är det lite svårt och lite jobbigt att använda brudterminologin. Den blir lätt missförstådd. Så var det även under Teresas egen tid. Hon berättar själv om en predikant som skulle tala om Höga Visan. Han blev avbruten av fnitter och skratt i kyrkan. Det är lätt att halka fel när det gäller denna terminologi. Samtidigt är det viktigt att inte släppa den. Begrepp som jungfrulighet, kyskhet och brudmystik är en del av den innersta kärnan i vårt kristna arv. Om vi är alltför diskreta och tystlåtna av rädsla för att folk skall missuppfatta oss, skär vi bort en stor del av vårt mystiska arv och av vår mystiska kallelse. Det glada budskapet är, att i vårt förhållande till Jesus Kristus måste allt i oss tas i anspråk. Vår sexualitet måste också integreras och renas. Brudmystiken kan vara ett medel att bli befriad ur den sexuella fixeringens järngrepp. Det är mycket delikat och svårt att ta upp detta ämne med människor. Det blir genast missförstått eller misstolkat. Vi kan i Berninis skulptur se bilden av Teresa, när hon såras av en pil. Konstnären uttrycker en mystisk omdaning, som vissa tolkar som sublimerad sexualitet.

Teresa menar att hennes liv är ett liv i Jesus Kristi tjänst och för hans skull. Ingenting är privat område. Allt måste ges. Ingenting får undanhållas. I allt är vi sårade av Jesu kärlek. Hon skriver, att hon har den ljuvaste känsla av att vara sårad. Men hon kan inte fatta hur eller av vem. Dock är hon viss om att hon äger något dyrbart och skulle vilja att såret aldrig läktes. Hon klagar inför sin Brudgum med kärlekens ord, även yttre och högljudda, utan att kunna göra något annat. Hon känner att Jesus är närvarande, men han vill inte uppenbara sig på ett sådant sätt att hon kan njuta av honom. Det är en hård pina, om än ljuv och skön, som hon inte vill bli av med även om hon kunde det. Bruden är alltid brud till en sårad Brudgum. Vi har ofta en känsla av att det mystiska livet, föreningen med Kristus, bara skall bli skönare och ljuvare. Men Teresa tar oss ur den illusionen. Även om vi finner frid och lycka i föreningen med Kristus finns alltid såret kvar, ty vi är förmälda med en sårad Brudgum. Även i himlen bär Lammet sårmärken på sin kropp. Så länge världen består lider Gud med varje människa som lider, så kan vi försöka uttrycka det. Då kan vi inte räkna med att vi skall vara i en slags sjunde himmel.

I vår tid är det speciellt viktigt att inte alltid se det kristna livet som en dans på rosor. Vi tror ofta, att ju närmare vi kommer Gud, desto ljuvare, skönare och underbarare blir det. På ett sätt blir det så. Men det är en sårmärkt, en lidande Kristus vi tillhör. Då vore det konstigt om inte något av såret skulle erfaras av bruden. I vårt kristna liv erfar vi såret som ett lidande, som ibland kan gränsa också till uppståndelsen, liksom glädjen kan gränsa till sorgen. På denna nivå går det in i vartannat. Ett sår, som vi lider av hela vårt liv, kan förena oss med Kristus och göra oss mer förtrogna med honom. Hela den kristna pedagogiken går ut på att lära oss, att det sår vi har blivit tillfogade under vår livsvandring inte skall få oss att knyta oss i bitterhet, utan det skall öppna oss för den Korsfäste, vare sig det är ett psykiskt, kroppsligt eller andligt sår. Vem som än har tillfogat oss det, kan det öppna oss för den Korsfäste och förena oss med honom. Då blir detta sår också något ljuvt och skönt, menar Teresa. Men det blir inte enbart ljuvt och skönt, eftersom vi alltid är förmälda med en korsfäst Brudgum. Vi får alltid dela hans lidande.

Vi kan också vända på det och med Paulus säga, att vi får fullgöra det som fattas i Kristi lidande. Orden av Paulus tillhör en av de klassiska, mystiska texterna. Det lidande vi erfar här

på jorden, av vilket slag det än må vara, är något som förenar oss med den Korsfäste och gör att vi får bidra till att hans frälsningsmysterium fortsätter genom tiderna. Det spelar ingen roll vad det är för något lidande, om det är huvudvärk eller misshandel. Varje lidande kan bli en väg till en djupare gudsförening. Men det kan också få oss att sluta oss i bitterhet. Ofta befinner vi oss någonstans mitt emellan. Vi måste också ha tålmod med oss själva. Lidandet är inte något lätt. Ibland kan vi verkligen känna, att vi är förenade med Jesus. Nästa dag kanske vi får kämpa mot bitterhet. I grunden vet vi att vi tillhör Jesus Kristus. Vi tillhör en korsfäst Herre och Brudgum. Det betyder att mina sår och mina lidanden alltid är delade. Han bär dem i mitt ställe, och jag får, hur märkligt det än låter, hjälpa till så gott jag kan eller så illa jag kan. Åter igen kan bilden av Maria vid korset hjälpa oss att förstå detta. Modern står med sargat hjärta vid Sonens sida. Det är Sonen som lider. Det är han som korsfästs. Men för en mor är kanske barnets lidande värre än det egna. Det är svårare att se sitt barn korsfästas än att själv bli korsfäst. Här kan vi krypa in i Marias hjärta. Vi kan se att vårt lidande får infogas i Jesu lidande. Ett delat lidande är alltid lättare än ett ensamt lidande. Man skulle kunna utveckla dessa tankar mycket, men här vill jag bara antyda, att en del av brudmystiken är att vår mänskliga lidandeshistoria inte längre är ett ensamt kämpande, utan det är något som förenar oss djupare och djupare med Brudgummen.

Vi tror också på en uppstånden Brudgum, en Brudgum som redan är förhärligad. Den sanningen kan ibland vara svårare att integrera, eftersom det är något så stort och upphöjt. Man brukar även säga, att det är mycket svårare att predika om himlen än om helvetet och skärselden och livet här på jorden. Bland det svåraste som finns är att tala om himlen. Teresa är övertygad om att hennes Brudgum redan nu är förhärligad. Det betyder att bruden redan nu i förskott är delaktig av himlens härlighet. Det ser vi tydligast i eukaristin, som just är bröllopsmåltiden som vi får ta ut i förskott. Därför betyder eukaristin oändligt mycket för Teresa. Hon glädde sig varje gång hon kunde stifta ett nytt kloster. Hon sade att de då fick ett tabernakel till, där Kristus blev tillbedd och ärad och där de kunde leva i gemenskap med honom.

Teresa betonar att vår frälsning, vår helgelse, beror på Jesu allraheligaste mänskliga natur. Gud har blivit människa i Jesus Kristus för att bli vår Brudgum, vår Frälsare. Det betyder att han berör oss på alla mänskliga plan. Brudmystiken antyder mycket tydligt, att hela människan är kallad att beröras av Jesus Kristus. Samtidigt måste hon kämpa mot den tendens som menade, att Kristi mänskliga natur mer var till besvär och hinder för en fulländad kontemplation. Liknande tongångar kan vi höra i dag. Man säger, att vi måste lämna Jesus bakom oss och gå till Gud bortom alla ord och uttryck. Eftersom dessa främmande tankar finns även nu, är Teresa också för vår tid en profet som för oss in i den sanna mystiken genom Jesu allraheligaste människonatur, som leder oss in i Treenighetens innersta verklighet. Hon säger: "Den som har en sådan god vän vid sin sida och en sådan kapten, som först tog på sig lidandet, kan uthärda vad som helst. Han hjälper och styrker. Han sviker aldrig. Han är den sanne vännen".

Det är hela Jesusmysteriet vi måste ta till oss. Hela Jesu verklighet betyder något för oss. Vi som är Kristi brud behöver Brudgummen för allt i vårt liv. Ingen del av vår mänskliga tillvaro står utanför hans frälsande, helgande liv. Här tar jag upp några punkter som kan hjälpa oss att se hur Jesus kommer oss till mötes och handlar med oss. Här vill Teresa verkligen också vara teolog. Hon vill, att vi skall förstå att Jesu mysterium är något som möter oss i hela vår kristna existens. Det kan låta som en självklarhet. Men det är ändå viktigt att vi kastar en blick på dessa aspekter.

Den första punkten är att vi aldrig kan skilja Jesus från hans mystiska kropp, Kyrkan. En fara, inte minst i vår tid, är att vi glömmer bort, att vi bara möter Jesus genom Kyrkan. Kyrkan är som den tyske 1800-talsteologen Möhler sade: "*die andauernde Fleischwerdung*", den förblivande inkarnationen, som på något sätt fortsätter, naturligtvis inte i den meningen att Jesus blir människa på nytt. I Kyrkan förvaltas och ges Jesusmysteriet vidare. Teresa vill dö som Kyrkans dotter. Hon genomför sin reformation av karmelitorden inte i första hand för att erbjuda nunnorna en idealisk miljö för det andliga livet utan för att hjälpa Kyrkan i reformationstidens virrvarr och kaos. Hon skriver: "Jag tyckte att jag skull kunna offra tusen liv för att rädda en enda av de många själar som där gick förlorade. Världen står i brand och man vill så att säga döma Kristus, ty man höjer ju tusen och åter tusen vittnesmål mot honom och vill krossa hans Kyrka". Här märker vi något av det motreformatoriska draget hos Teresa. Det hon uttrycker får vi förstå som en äkta längtan efter enheten i Kyrkan och att splittringen är ett ytterligare lidande för Kristus. Det är något hon starkt betonar. I sin bön för Kyrkan blir Teresa själv Kyrka. Hon identifierar sig mer och mer med Kyrkan som Kristi brud. Vi skulle kunna vända på det hela och säga att Kyrkan blir inkarnerad i Teresa.

Något liknande gäller vårt andliga liv. Ju närmare vi kommer Kristus, desto mer växer vi in i Kyrkans hjärta. Kyrkan tar gestalt i oss. Det är en sanning som våra icke-kristna vänner eller fiender ofta har förstått bättre än vi. Om vi inte uppför oss eller handlar som vi borde, säger de genast att sådana som vi är, sådan är Kyrkan. Det kan bli särskilt tydligt i en minoritetssituation, då man är ensam katolik på en arbetsplats. Om en präst begår ett brott, säger man: "sådan är Kyrkan". Det ligger en sanning i detta, eftersom varje döpt människa är Guds tempel, är Kyrkan. Vi skall utåt avspegla något av Kyrkans sanna väsen. Vi är reklampelare som går omkring och arbetar på våra arbetsplatser. Det är förvånansvärt hur väl våra icke-kristna vänner eller antagonister har förstått det. De förstår att vi skall ge Jesus vidare. De förväntar sig helighet av oss.

Teresa är verkligen medveten om att hon är Kyrkans dotter och att livet i klostret i första hand är till för att Jesu mysterium och Kyrkans mysterium skall bli tydligt. Det är något även sekulariserade nutidsmänniskor har stor förståelse för. De anar att ett kloster är ett andligt ställe. Vi behöver bara tänka på TV-filmen som nyligen visades om en nunna. Ibland var det de sekulariserade människorna som där anade något, medan man i en del kristna tidningar klagade på att klosterlivet är en flykt undan verkligheten. Helt sekulariserade människor kunde ana något av Guds mysterium i klosterlivet. Ibland är det de utomstående som får evangelisera oss genom sin längtan, som kanske aldrig riktigt når fram, men som uttrycker att Gud kan tala i allt och alla.

Den andra punkten är Jesus i sakramentet, i eukaristin. Den eukaristiske Kristus har en mycket stor betydelse för Teresa. I honom möter hon den korsfäste och den förhärligade Jesus på ett sakramentalt sätt. I honom finner hon sin styrka och sin glädje. Hon jublar varje gång ett nytt tabernakel blir till, då Brudgummen, den "gudomlige Solen" som hon säger, får stråla fram förhärligad. Hon vakar en hel natt i ett provisoriskt kloster för att vaka över sakramentet. Hon hade hört att lutheranerna låg på lur och ville vanhelga det. När Teresa talar om lutheranerna, är det kalvinister som avses. Hon hade hört om det som hände i Frankrike, där kyrkor vanhelgades och man trampade på den invigda hostian. Därför var hon rädd att de skulle komma, innan man hade byggt upp murarna. Teresa är ytterst medveten om att Jesus Kristus möter oss i hela sin verklighet i eukaristin. Där är han närvarande. Där blir han tillbedd. Där får vi älska honom. Där lyser hans verklighet emot oss.

Den tredje punkten är Jesus och Maria. Maria är förebilden för dem som alltid förblir hos Jesus. Teresa såg och kallade sina kloster som Jungfru Marias ”små duvslag”. Jungfru Maria skulle präglade livet i klostret. Hon sade att klosterdräkten var hennes dräkt och en ständig påminnelse om tillhörigheten till Maria. Skapularet är enligt Karmels tradition ett yttre tecken på Marias beskydd. Därför bärs det även i förminskad skala. På badstränder i Spanien och Italien kan man se unga killar, som springer omkring med ett litet tygstycke om halsen. Även äldre damer kan bära något liknande. Det är en miniatyrgåva av Karmels skapular, som enligt traditionen uttrycker Marias beskydd och hjälp. Miniutgåvan kan även bäras som medalj. Vad är det Maria skall beskydda? Hon skall beskydda det barn som hon fick föda, det barn, Jesus Kristus, som också lever i oss. Maria är mycket viktig i Karmelitordens tradition, eftersom hon beskyddar vår personliga Jesusrelation. Hon vill ge oss del av samma innerliga förhållande till Jesus som hon själv fick del av. Ibland säger man att Jesus måste födas på nytt i oss. Det måste ske en ny inkarnation i oss, så att Jesus blir verklig i oss. Allt detta pekar på att Jungfru Maria spelar en avgörande roll för att Jesus skall bli verklig för oss. Det ligger något djupt mänskligt i att vi bäst kan lära känna en del av Jesu mysterium genom Maria. Vi kan uppleva något liknande på det mänskliga planet. Vi kan ha en god vän, som vi har känt i många år. Så får vi en dag träffa hans mor. Då är det ofta något hos vännen man förstår lite bättre. Då vi får träffa vännens mor, förstår vi något av vännens mysterium ännu bättre. På samma sätt kan det vara i vårt förhållande till Jesus. Jungfru Maria kan hjälpa oss att tränga djupare in i Jesu hjärta, i Jesu innersta.

Den fjärde punkten, som Teresa också betonar, är Jesus och Josef. I Marias släptåg kommer alltid Josef. Här kan vi inte tala om någon patriarkal familjestruktur, för Maria kommer på första plats. Även om Josef i världens ögon var familjens överhuvud, var det Maria som mest formade familjen. Josef var länge bortglömd i Kyrkans liv och Kyrkans historia. Men Teresa av Jesus tillhör dem som har fått Josef att träda fram mer i rampljuset. Många av hennes kloster är invigda till S:t Josef. Hon betonar mycket starkt, att Josef har en roll att fylla i vårt kristna liv, liksom han hade i den heliga familjen. Inom den del av teologin som kallas jusefologi, som sysslar med Josef, är Teresa en pionjärgestalt. Teresa har fört fram Josef som en läromästare på bönen väg. Hon skriver: ”Särskilt bönen människor vill alltid ha honom kär. Jag förstår inte hur någon kan tänka på änglarnas drottning under den tid hon led så mycket med Jesusbarnet utan att tacka S:t Josef för den goda hjälp han gav dem båda. Den som inte har någon mästare för undervisning i bönen konst den må ta detta ärorika helgon till sin mästare för att inte fara vilse på vägen.” Det är en ganska märklig utsaga. Om vi inte hittar någon som hjälper oss att be, då skall vi gå till Josef. Vad kan han då lära oss? Jo, att vara tysta inför Jesus. Det är kanske just det vi behöver. Teresa betonar mycket starkt Josef som modell för en bedjande människa. Hon uppkallar gärna sina kloster efter S:t Josef, eftersom man där liksom Josef skall leva i Jesu närhet. Man skall hjälpa Jesus. Man skall tjäna Jesus. Man skall tillbe Jesus. Man skall vara tyst inför Jesus. Det kan inte skada oss att ha Josef som läromästare i bönen konst.

Den sista punkten är Jesus som medmänniska. Vi har redan berört detta ämne. För Teresa var det slutgiltiga kriteriet på en systers andliga framåtskridande att hon levde i äkta kärlek till sina medsystrar i klostret. Det kan låta självklart att man skall älska varandra om man lever i ett kloster. Men ingenting är mindre självklart. Ju närmare man kommer varandra, desto mer nöts man mot varandra. Det yttersta kriteriet på att vi menar allvar med vår kärlek till Jesus är att vi älskar vår nästa. Hela vårt liv är att gnagas mot varandra. Ju närmare vi kommer en människa, desto mer påfrestningar blir det. Nästan alla våldsdåd begås av människor som står varandra nära. Det är inte utomstående som lurar i buskarna. Det är mycket farligare hemma. En stor tragik är, att ju närmare människor kommer varandra, desto mer tenderar de att hata

varandra, slå varandra, misshandla varandra. Därför är det yttersta kriteriet på en systems framåtskridande och tillväxt i det mystiska livet att hon verkligen älskar sin nästa. Teresa lär oss att känna igen Jesus i varje människa vi möter, i dem vi lever tillsammans med, i dem som förföljer oss, i dem som är besvärliga. Vi kan inte utestänga någon från detta utan vi måste, om vi tillhör Kristus, se något av honom avspeglas i varje människa. Något av Jesu möter oss i varje människa, god som ond.

Teresa ger oss några praktiska tips för detta liv. Hon är mycket praktisk och konkret och därför så sympatisk. Hon säger: ”Vi måste också göra oss själva älskade av andra.”. Det låter lite underligt. Hon säger att priorinnan skall sträva efter att bli älskad för att bli åtlydd. Auktoritet och ömsesidig kärlek går ihop. Hon säger också att vi måste lära oss att visa tacksamhet. ”Mig kan man muta med en sardin”, säger hon. Hon bad varje dag för någon som på en resa hade gett henne en bägare vatten. Denna tacksamhet gör livet lättare i alla mänskliga relationer. Man kan även krydda gemenskapen med en stänk humor. Hon skriver: ”Gud behandlar sina vänner på ett förskräckligt sätt. Men detta innebär rakt inte att han förorättar dem. Så har han ju också behandlat sin Son”. Det låter nästan som svart humor. Hon använder sig även av ömsint ironi. ”Jag vet inte hur det kommer sig att jag inte kan låta bli att älska er så högt, fast ni vållar mig så mycket bekymmer. Jag glömmer allt med detsamma.” Glömskan är ibland också bra att ta till. Det gäller att inte komma ihåg det nålstygnet jag fick för trettio år sedan.

Teresa är en mycket pratisk och konkret lärarinna i hur vi genom att vara förenade med Jesus som vår Brudgum kan se något av honom i de människor vi lever med. Att kunna göra det är alltid kriteriet på det kristna livet och inte de höga mystiska erfarenheterna. Här är Teresa obönhörlig. Det är i vardagens slit och släp det visar sig om vi verkligen tillhör Brudgummen eller inte. Där är vi varandra till stor hjälp. Våra illusioner faller platt till marken i mötet med andra människor.

Samtidigt kan vi uppmuntra varandra att komma Jesus närmare. Det gör vi, när vi ber tillsammans. Varje gemensam liturgi, där människor är samlade för att tillbe Kristus ger som bieffekt uppmuntran, stöd och glädje. Om man av något skäl inte vill gå till kyrkan berövar man en annan människa den uppmuntran, det stöd han eller hon behöver. Jag går inte till kyrkan för egen uppbyggelse. Jag går i första hand för att tillbe Gud och det är min skyldighet. I andra hand går jag för att stödja och uppmuntra mina bröder och systrar. Först i tredje hand går jag för att få egen uppbyggelse. På sådana helt konkreta områden kan Teresa hjälpa oss att bevara blicken fäst vid Brudgummen eller rättare sagt bli medvetna om att hans blick alltid vilar på oss. Det är det väsentliga. Då vill vi försöka besvara denna blick så gott det går. Om vi är medvetna om att han ständigt ser på oss med oändlig kärlek, ständigt är vänd mot oss, då blir det lättare att besvara blicken. Då blir det lättare att se hans blick i andras blickar. Det är denna djupa brudförening Teresa vill förmedla till hela Kyrkan för att vi verkligen som gemenskap skall återspegla något av Jesus för varandra och också utåt.

Vi ber till sist om den nåden.

Herre Jesus Kristus. Du ser på var och en av oss som din brud, din älskade. Hjälp oss att förvandlas av din blick, så att vi kan återspegla något av din oändliga skönhet, sanning och barmhärtighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Vi börjar med en text av Teresa av Jesus.

När jag begrundar den härlighet som du, min Herre, har berett åt dem som framhärdat i att göra din vilja och när jag betänker med hur många prövningar och plågor den vanns av din Son och hur illa vi förtjänat detta och hur mycket han förtjänat att vi inte visar otacksamhet för den stora kärlek genom vilken han lärde oss att älska och det på ett sätt som stod honom så dyrt, gör det min själ över sig bedrövad. Hur är det möjligt, Herre, att glömma allt detta och att de dödliga glömmar dig så mycket och kränker dig? O, min Frälsare, hur mycket glömmar de inte bort sig själva och hur stor är inte din godhet, när du då kommer ihåg oss som förfärligt har sårat dig genom ett dödande slag och ändå glömmar detta. Och åter ger du oss din hand och väcker oss ur denna obotliga dårskap för att vi skall sträva efter vår frälsning och be dig därom. Välsignad vare en sådan Herre, välsignad en så stor barmhärtighet och prisad vare han för alltid för en så nådefull barmhärtighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi fortsätter att se hur Teresa kan hjälpa oss att bli fast rotade i vänskapen med Jesus Kristus. Vi har tidigare sett på brudförhållandet, en biblisk grundkategori. Nu skall vi lite mer praktiskt se på vad det innebär att bevara Jesus i vårt minne. Glömskan är en av våra största och värsta svagheter. Vi glömmar bort så mycket, inte minst Gud och vad han har gjort för oss i Jesus. Vi glömmar att leva i, med och för Kristus. Så glömmar vi, som Teresa antyder, också oss själva, vårt sanna jag, vår värdighet, vår härlighet, vår skönhet, som vi får eftersom Kristus, vår Brudgum och Frälsare, ständigt överöser oss med sin nåd. Glömskan är något som ställer till förtret för alla som tar sin kristna tro på allvar. Vi märker det i bönen. Knappt har vi satt oss ner förrän vi tänker på något annat. Vi kommer till kyrkan och vill vara fromma. Så tänker vi på vad vi skall ha till middag. Likadant är det i mötet med vår nästa. Vi föresätter oss att vi skall älska henne och tjäna henne. Men det slutar med att vi grämer oss över att hon är vad hon är. Glömskan är en ständig följeslagare. Arvsyndens ikläder sig ofta glömskans kläder.

Men Teresa vill hjälpa oss att upptäcka att det finns bot. Det första hon gör är att hjälpa oss att förstå, att tankarna inte är det viktiga. Vi har en viss tendens att identifiera bön med det vi tänker. Det är lätt för oss att knyta bönen verklighet mer till tanken än till den djupdimension vi nu skall titta på. Teresa är ganska realistisk, för hon vill få oss att förstå, att det har en pedagogisk betydelse för oss att vi inte hela tiden kan tänka på Gud. Redan Meister Eckehart (1260-1328) sade, att en tänkt Gud försvinner mycket fort. Det finns något djupare än det vi kan fånga in i våra tankar. Teresa återkommer gång på gång till att oförmågan att samla sig, att hålla tankarna i styr är en del av Guds pedagogik för att göra oss mer ödmjuka. Hon skriver: "Herren skall lära er att förstå att torkans tider leder till ödmjukhet och inte till oro. Tro mig, där sann ödmjukhet finns, även om Gud aldrig ger någon tröst, där finns en frid och samstämmighet med hans vilja, som är större än andras tillfredsställelse. Vi är mer vänner med njutningar än med korset." Vi skulle så gärna vilja ha kontroll på tankarna, kunna samla oss, tänka på Gud och på allt som är fint och vackert. Men rätt så snart märker vi att tankarna, som Teresa säger, antingen är som nattfjärilarna, som fladdrar kring lampan, eller som vilda hästar. Vi kan inte kontrollera våra tankar, inte ens med bästa vilja i världen. Det finns olika koncentrationsmetoder. Vi behöver bara tänka på österländsk meditation, där man betonar olika medel och metoder. Men viktigt är att den kristna bönen ligger på ett annat plan.

Vi kan vara djupt förenade med Jesus Kristus på botten av själen, även när tankarna är som nattfjärilar eller vilda hästar eller när vi är helt tomma. Tillståndet av torka och tomhet, som

Teresa talar om, består ofta av att vi inte har så kallade fromma tankar. Vi kan inte samla oss. Det är hela tiden något som kommer emellan. Det är viktigt att förstå, att det kan vara en del av Guds fostrande, pedagogiska insats i vårt liv, att vi måste inse att bönen är mer och större än tankekoncentrationen. Det är inte säkert att bönen utveckling leder till att vi får mer och mer kontroll över tankarna. Det gäller speciellt i vår tid, när hela klimatet går ut på att splittra oss. Vi får ständigt stimuli från alla håll. Vi går in på ett varuhus. Allt där är upplagt på att vi skall släppa koncentrationen och bli fångslade av allt möjligt. Man spelar musik som gör att vi drömskt plockar på oss saker, som vi inte hade tänkt köpa. Hela reklamen, media och även politiken bygger på att vi får en mängd stimuli som vi egentligen inte vill ha. Hur mycket vi än försöker avskärma oss, går det inte riktigt. Plötsligt dyker det upp en bild som vi har sett i tidningen eller på TV. Det kan vara ett stort lidande, när det går upp för oss att vi är så lätt påverkbara. Men Teresas glada budskap är att detta i och för sig inte kan påverka den djupa föreningen med Jesus Kristus, för den ligger djupare.

Bön och tankeverksamhet är alltså inte samma sak. Gud kan vara mycket verklig och närvarande i vårt liv, även när vi inte hela tiden har en tänkt Gud för ögonen. Det är lite svårare för oss att ta till oss detta, eftersom vi lever i en kultur, där tanken är så viktig, även i vårt religiösa liv. Det är därför så många söker sig till de österländska kristna som betonar hjärtats nivå, där vi kan knyta bönen till hjärtats slag och andningens rytm. Men i Västerlandet är vi mer tankemänniskor. Då kan vara svårt för oss att förstå, att bönen inte i första hand är tankens verksamhet. Teresa säger: ”Vad den andliga torkan beträffar tror jag, att Herren nu behandlar er som någon som man håller för att vara stark. Han vill ju pröva er för att se med vilken kärlek ni älskar honom, om ni håller stånd i torkan liksom i tröstens och vederkvickelsens stund. Jag anser det vara ett mycket stort nådebevis från Guds sida. Ni får inte alls bli ledsna över det, ty fullkomligheten ligger inte i detta utan i dygderna. När ni minst anar det kommer andakten att återvända”.

Andakt och uppmärksamhet kommer och går. Teresa säger att det kan bero på matsmältningen. Det kan bero på om vi har huvudvärk eller om vi har det jobbigt på jobbet. Vi måste relativisera det vi upplever som andakt, samling, uppmärksamhet. Speciellt i vår tid måste vi acceptera vår sårbarhet, eftersom vi hela tiden bombarderas med olika intryck. Vi kan tänka, att när vi kommer på reträtt slipper vi allt tjafset. Men ibland är det just då allt kommer upp till ytan och det får inte förvåna oss. Det är en slags askes att stå ut med att vi är präglade av olika intryck. Vi kan även se det som en slags solidaritet med den sekulariserade människan som inte har något motgift mot detta utan dras med ännu mer. Vi kan inte begära att vi skall få leva på en enslig ö, där vi inte blir påverkade av stimuli. De störande tankarna är som nattfjärilar som flaxar omkring eller som myggor. Myggan kan inte ta ifrån oss vår djupa förening med Kristus och inte heller tandvärken. Teresa talar mycket om liknande företeelser i sina brev. Tandvärken kan även vara en påminnelse om Jesus och hans lidande och kärlek till oss. Så småningom kan vi bearbeta det material som finns i vår värld. Vi kan naturligtvis använda oss av metoder för att bli mer koncentrerade, men det är inte kärnan i vår Kristusförening att vi med mänskliga medel lyckas uppnå en befrielse från tankarnas raseri, utan Kristusföreningen ligger djupare.

Teresa fortsätter. ”Ty ofta är det Guds vilja att hans utvalda skall lära känna sitt elände, då han undandrar dem en smula av sin nåd. Och gör vi rätt bruk av detta, räcker det för att vi snart skall komma till självkännedom.” När vi är mycket splittrade och tycker att vi inte kan koncentrera oss på Gud, kan det vara för att Gud vill att vi skall erfara vårt elände, vårt behov av frälsning, att bönen inte är något vi själva åstadkommer och bygger upp. Självkännedomen är mycket viktig. Vi får inse att vi är splittrade och dras med av alla intryck. Det är en nåd att

se, att vi behöver Guds nåd, att vi behöver Guds närvaro för att komma till ro. Det är inget vi själva kan uppnå. Gud älskar oss inte för vår förträfflighets skull, för att vi är så duktiga på att samla oss, utan han älskar oss för att han själv är så förträfflig. Detta är för många människor den stora svårigheten i bönelivet. Man säger: ”jag kan inte samla mig, jag kan inte bli stilla, jag är splittrad”. Naturligtvis måste vi se i vilken mån vi dras med av detta och tycker att det är roligt, när bilder och stimuli plötsligt börjar flimra förbi och man fastnar i det. Men själva saken i sig är neutral. Vi kan inte undgå alla stimuli, tankar och känslor som dyker upp. Vi kan också se det som ett sätt att lida med Kristus tillsammans med hela den sekulariserade mänskligheten som bara har detta. Då kan det få en djupare mening och då kan det så småningom också släppa sitt grepp om oss.

Det tillhör vår mänskliga benägenhet och till och med helgon som Thérèse av Lisieux (1873-1897) sade, att hon inte kunde låta mer än tre minuter gå förbi utan att tänka på Gud. Var tredje minut kommer Gud i hennes närvaro. Men det går några minuter emellan då hon inte har medvetenheten om Guds närvaro. Det ligger i våra villkor som är präglade av arvsyndens ondska, att hur mycket vi än försöker, så kan vi inte hela tiden vara koncentrerade på Gud. Men, och det är Teresas glada budskap, bönen är mer knuten till minnet. Då måste vi förstå minnet inte såsom vi kanske vanligtvis gör. När vi tänker på minnet tänker vi på alla goda minnen, den gamla goda tiden, eller på jobbiga minnen. Vi ser det som ett skafferi, där det är lagrats en massa saker som vi kommer ihåg.

Men i den klassiska kristna teologin är minnet något djupare. Det är en metafysisk verklighet. Gud har skapat oss till sin avbild. Som skapade varelser har vi ett slags metafysiskt minne av att vi tillhör honom. Även människor som aldrig har fått någon undervisning i tron eller har hört talas om Gud har en slags längtan, ett slags minne, även om det inte har fått någon näring utifrån. Bara genom att vara till ställer sig människan frågan vad det är att vara, var vi kommer ifrån och vart vi är på väg. Den kristna människan, den döpta människan, är infogad i Kristi mysterium. Det är en inre verklighet som finns där på botten av hennes medvetande, även om det inte har fått så mycket näring på grund av bristande undervisning. Men det är ändå någonting som finns där och som drar henne till sig. Minnet är djupare än det vi kan tänka och förhålla oss till med våra begrepp och våra känslor.

I den klassiska kristna antropologin talar man om att människans förmögenheter, minne, förstånd och vilja, uttrycker att hon är skapad till Guds avbild. Minne, förstånd och vilja pekar tillbaka på något i Gud. Det är, som man ibland säger, grottor och ihåligheter inom oss, som skall uppfyllas av Guds ljus och nåd. Det sker genom dopet, där vi får det man i den mystiska teologin kallar en övernaturlig organism eller de tre teologala dygderna, tro, hopp och kärlek. För många är den mystiska teologins språk, som talar om vår övernaturliga organism, lite främmande. Ändå kan de flesta kristna nicka lite erkännande, även om de inte har hört talas om de teologala dygderna. Tro, hopp och kärlek är ju bibliska verkligheter. Dem har vi fått i fullt mått genom dopet. Dygd heter på grekiska *dynamis* och på latin *virtus*, dvs. kraft. Ordet dygd låter lite tråkigt på svenska. Men dygd är en kraftkälla, en dynamik som gjuts in i oss och förenar oss med Gud.

Man har alltid knutit kärleken till viljan. Som skapade varelser har vi en vilja. Genom kärleken blir viljan inriktad på Gud och på vår nästa. Vi har också ett förstånd. Genom tron inriktas förståndet också på Gud och vår nästa. Vi har ett minne. Genom hoppet inriktas det på Gud och på vår nästa. Observera att hoppet har med minnet att göra. Det vi vanligtvis menar med minne är lite annorlunda. Vi tänker då på det som ligger bakom oss. Egentligen är minnet i den mening vi här avser något som inriktar oss framåt, mot evigheten, mot

härligheten. Det kan lösa upp många knutar i vårt liv. Också de smärtsamma minnen vi alla bär på är menade att förvandlas och ge oss hopp om Guds verklighet, om Guds evighet, om Guds härlighet. Ibland tar det ett helt liv, innan minnena riktigt blir avpolerade och gör att vi blir mer mottagliga för Gud. Likadant är det med viljan och förståndet. Det är en reningsprocess som pågår under hela vårt liv. Johannes av Korset (1542-1591) har skildrat denna process ända in i minsta detalj i ”Bestigningen av berget Karmel” och ”Själens dunkla natt”. Detta kan låta lite främmande, för vi har ofta en annan antropologi i vår tid. Men den klassiska kristna synen på människan, människan som Guds avbild, bygger på detta schema och vi kan inte förstå Teresa om vi inte sätter oss in i denna syn. Just minnet är en nyckelfunktion i vårt förhållande till Jesus Kristus. Det är minnet som hjälper oss att bli kvar i den vänskapliga, kärleksfulla, relationen till honom. Där har vi en grund att bygga på. Vi behöver också viljan och förståndet. Minnet, som är knutet till hoppet, är av mycket stor betydelse. Där blir vi steg för steg befriade från glömskans tyranni.

Det första är alltså att inse, att det inte är tankarna som i första hand bygger upp vår bön, utan det är på den nivå, som vi kallar minne, vi är förenade med Gud. Redan genom att vara skapade till Guds avbild finns det något i oss som hela tiden för oss nära honom. Bara genom att vara det vi är, skapade och med egen identitet, börjar vi nästan oemotståndligt söka vårt ursprung och vårt mål. Minnet går inte bara bakåt och ser varifrån människan kommer, utan det går också framåt, dit vi är på väg. Egentligen är det samma sak. Vi kommer från Gud och vi går till Gud. Detta är en ständig verklighet. Jag är otänkbar utan föreningen med Gud.

Det är detta vi menar, när vi talar om människan som Guds avbild. Oavsett vem hon är, hennes moraliska kvalitet, personlighet och temperament och bara genom att vara vad hon är, är människan en Guds avbild. Hon kommer från honom och hon är på väg till honom. Även om hon aldrig har hört talas om Gud, så finns detta som en djup metafysisk, ontologisk verklighet hos henne. Det är där hon är vad hon är. Där har hon sin djupaste identitet, inte som en åtskild individ utan som avbilden, bild av Guds härlighet.

Genom nåden, genom frälsningen, blir detta ännu mer tydligt. Då blir hon infogad i Kristi eget mysterium. Kristus identifierar sig med henne och inriktar henne på Fadern. Människan får dela Kristi relation till Fadern. Hon är så ett med Brudgummen att hon får be samma bön till Fadern som han, Fader Vår. Något som förstärks mer och mer, när vi närmar oss Gud, är att vi inom oss har detta minne av att vi är infogade i Kristus. Vi är inte åtskilda små individer utan vi är ett med honom. Hela tiden lever vi i gemenskap med honom. Vår bön innebär att leva av detta minne, av denna djupdimension.

Teresa försöker förklara det, men hon inser, att det inte är helt lätt att förklara en sådan sak. Ändå ger hon inte upp. Hon skriver: ”Vi måste skjuta allt annat åt sidan för att inom oss närma oss Gud. Till och med under våra dagliga sysslor måste vi dra oss tillbaka inom oss själva. Och även om minnet av att jag har sällskap inom mig inte varar mer än ett ögonblick, är det till stor nytta”. Minnet av att vi lever i Jesu sällskap kan dyka upp mitt under det vanliga livet och ge oss fasthet under fötterna. Plötsligt kan minnet av Guds närvaro liksom komma upp till ytan och fånga oss. Ibland är det bara under ett ögonblick. Vi kan öva oss i att leva i Guds närvaro, att medvetet ta emot detta minne och bli grundligt stadfästa i det. Vi kan jämföra det med vårt förhållande till andra människor, även de människor vi älskar och står nära. Vi tänker inte hela tiden tänker på dem, men de finns liksom inom oss. De är en del av oss och är djupare än tankar och känslor. De finns bara där. Något liknande, fast ännu djupare, är det med vårt förhållande till Gud. Det är något vi kan öva upp, säger Teresa.

Hon försöker förklara det i Den inre borgen, den sjätte boningen, där man har hunnit en bra bit på vägen. Tyvärr är det felöversatt i den svenska översättningen. Det visar att det inte är helt lätt att förstå detta sammanhang. Översättningen bör lyda: ”Ni vet att ett är att tänka med förståndet. Ett annat är att minnet för förståndet framställer sanningar”. Det ena är alltså att tänka med förståndet. Det andra är att minnet för förståndet ger inspiration att begrunda vissa sanningar, vissa trossanningar. Minnet levererar material. Det ligger djupare än förståndet.

Det är viktigt att förstå detta synsätt, när vi ser på Bibelns sätt att tala om dessa saker. I det gamla förbundet hade man en annan inställning till historien än vad vi har. Historien var närvarande. När man firade uttåget ur Egypten, när man gick genom Röda havet i liturgin, var det inte bara något man tänkte på, utan det blev närvarande i det liturgiska skeendet, i bönerelationen. När vi firar eukaristin, blir frälsningshistorien närvarande här och nu. Minnet av det som Gud har gjort i historien är inte något förflutet, utan det blir på ett sakramentalt sätt närvarande i nuet. För den nutida västerländska människan är detta semitiska tänkande lite svårt att förstå. Vi säger, att det som skett det har skett. Men i det bibliska synsättet ser man att frälsningshistorien - vare sig det var i det gamla förbundet med uttåget ur Egypten eller i det nya förbundet med Kristi offerdöd på korset - har en ständig aktualitet, eftersom det är en frälsningsverklighet som verkar här och nu.

Det betyder att minnet, åminnelsen av Guds stora gärningar i historien, fortsätter att verka och prägla oss. Hela eukaristins firande bygger på detta. Bröd och vin förvandlas till Kristi kropp och blod. Jesus gjorde det en gång med lärjungarna, men det förblir aktuell verklighet i liturgin i sakramental form. Det kanske kan hjälpa oss att förstå det som sker i vår bön. Minnet av vad Gud har gjort och gör blir närvarande här och nu och inriktar oss på hans helighetsdimension. I eukaristin får vi också ta ut den himmelska bröllopsmåltiden i förskott. Våra dimensioner av förfluten tid, framtid och nutid luckras upp, eftersom Gud står över tiden. Det Gud en gång har gjort för sitt folk, det fortsätter han att göra i det liturgiska skeendet och även i vår personliga bönerelation. Vi möter Guds handlande, Guds verklighet här och nu. Åter igen är det svårt för oss att förstå, eftersom vi är präglade av ett annat tänkesätt. Det är därför vi måste leva oss in i den bibliska människans sätt att se på verkligheten för att fullt förstå Guds verklighet här och nu.

Samtidigt motsvarar det en allmänmänsklig erfarenhet. Vi kan tänka på hur det är på det vanliga planet. De viktiga minnena i vårt liv finns kvar, även när föräldrarna är döda. Vi är präglade av dem på gott och ont. Samtidigt är det något som inriktar oss på evigheten, där allt skall vara helat, renat och helgat. Vårt liv är en kamp för att minnena skall falla på plats, att de skall förena oss med Gud, att vi skall bli befriade från allt som var alltför mänskligt, allt för syndigt, allt för skevt. Först då blir vi fria för Gud.

Minnet är alltså mycket viktigt i vår gudsrelation. Minnet av Jesus Kristus finns där alltid. Det är ingjutet i oss genom vårt dop. Hans mysterium är en inre verklighet. Hans påskmysterium finns där. Så småningom kan vi tolka verkligheten utifrån det här. Mina svårigheter och mitt lidande av vad slag de vara må förenar mig med den Korsfäste. Det glada, det fina, det härliga förenar mig med den Uppståndne. Men i grunden är det samme Herre och Brudgum som jag är förenad med. Om bönen skall bita sig fast i oss bygger det mycket på att vi lever på den här nivån, att minnet aktiveras. Teresa säger: ”Inte heller är det möjligt att en själ som har fått ta emot så mycket av Gud skulle kunna förlora minnet av alla dessa tecken på kärlek, ty de är levande gnistor, som mer och mer tänder själen till att älska vår Herre”. Det är en vacker bild. I minnet finns det liksom levande gnistor som sätter fart på oss, när vi lever i glömskan. Vi kan se redan på det naturliga planet att ett minne som dyker upp får något att aktiveras inom

oss. Om vi inriktar oss att leva i gemenskap med Jesus på detta plan, blir allt till levande gnistor, som mer och mer tänds själen till att älska vår Herre. Det underbara är att det också helar minnena.

En av Johannes Paulus II:s grundtankar vid det stora jubiléet år 2000 var, att Kyrkans kollektiva minne måste renas. Alla de synder som gudsfolket har samlat på sig genom århundradena måste renas genom Kristi frälsningsverk. Något liknande är det i vårt liv. De minnen som är smärtsamma, vare sig de bygger på vår skuld eller på andras skuld, är till för att vi skall kasta oss i Jesu armar, så att han kan hela och frälsa oss på detta plan. Något av detta har de flesta kristna erfarit, även om de kanske inte har tänkt på det i denna konstellation med minnet som en slags grunddimension. Vi får inspiration, gnistor, genom minnet till att älska Herren ännu mer. I början tar vi kanske selektivt emot dessa gnistor. Bara det som är trevligt och vackert hjälper oss att tacka och älska Herren. Det tunga, det smärtsamma och det jobbiga har vi en tendens att skjuta undan och täcka över. Om vi även kan se det svåra som en levande gnista som förenar oss med Frälsaren sker det något stort. Det gäller på den personliga nivån, men det gäller även på Kyrkans nivå. Det var därför Johannes Paulus var rekordhållare i att be om förlåtelse för allt det som Kyrkan hade ställt till med under åren. Ungefär 130 gånger bad han om förlåtelse hos judar, protestanter, slavar mm. Något av detta tillhör det kristna folkets pilgrimsfärd, eftersom det också är ett syndigt folk. Det var vissa som sade att det som påven gjorde var dumt. Vi som lever nu är ju inte skyldiga till det som hände då, utan det var de andra som levde för hundra eller tvåhundra år sedan.

Men eftersom Kyrkan är en levande organism finns det en solidaritet på gott och ont genom alla tider. Också här är ibland de icke-kristna bättre på att förstå detta än vi. De kommer alltid dragande med t.ex. inkquisitionen. Vi kan försvara oss med att vi inte är skyldiga i denna fråga, men vi är med i pilgrimsfärden genom tiderna. Vi bär på denna börda. Vi kan inte säga att den inte finns där. Men vi kan se det som en levande gnista, som får oss att älska Kristus ännu mer. Det kan få oss att göra bot och be om förlåtelse för det som var skevt. Vi kan också be om förlåtelse för varandra på ett ställföreträdande sätt. Det kan vara svårt att förstå. Det finns en solidaritet på gott och ont genom tiderna och i alla miljöer. Vi kan, när det kommer upp smärtsamma minnen, förena oss med Kristus och be om förlåtelse i en annans ställe, vare sig det var inkvisitorerna eller någon som gjorde oss eller någon annan ont. Solidariteten i Kristi mystiska kropp innebär att vi får ta på oss varandras bördor. Så kan vi gottgöra det som har förtörnat och förorättat vår Herre.

Synden är alltid ett sår i Jesu sida. Vi kan försöka att ta bort såret från hans sida. Men vi kan aldrig ta bort det helt. Men vi kan försöka göra det mindre smärtsamt för honom. Vi uttrycker oss nu mycket mänskligt. Kärleken till Kristus gör att vi lider mer av vad han lider än vad vi själva lider. All synd, all skuld, drabbar i sista hand honom. Det är han som lider mer än någon annan av allt som är ont och syndigt. Och som Kristi brud vill vi inte att han skall lida. Så kan vi så småningom göra oss hemmastadda på denna nivå. Det är ofta en oerhörd befrielse, när det går upp för människor, att det är där den djupa Kristusföreningen sker, mer än på tankarnas och känslornas nivå. Då kan man så småningom upptäcka att tankarna får del av de levande gnistorna, som Teresa säger. Ur minnet hoppar gnistorna upp på tankarnas nivå. Gnistorna från minnet evangeliserar tankarna. Teresa säger som den realist hon är, att även i det högsta stadiet, som hon kallar den sjunde våningen, är det inte helt säkert att man är fri från tankarnas raseri.

Det kan även vara ett slags ställföreträdande lidande i solidaritet med de människor som lever utanför Kyrkan. Det blir allra tydligast hos Thérèse av Lisieux. som under den sista perioden

av sitt liv liksom förlorade tanken på Gud, känslan av Guds närvaro. Hon sade: ”Jag fick äta ateisternas torra bröd. Jag fick sitta vid gudsförnekarnas bord och erfara deras känsla av gudsfrånvaro”. Det kan tyckas obegripligt, hur någon som har kommit Gud så nära får erfara en slags släktskap och solidaritet med gudsförnekarna. Ändå var det mycket avgörande för hennes helgelse att hon accepterade att på ett ställföreträdande sätt bära den känsla av meningslöshet, gudsfrånvaro och gudsförnekelse som många människor kände.

På motsvarande sätt berättar man om Paulus av Korset (1694-1775), att han, även om han var mycket nära Kristus, ständigt erfor frestelser mot kyskheten för att rena det som många andra människor kämpade med. Vi kan aldrig förstå denna företeelse, om vi inte förstår Kyrkan som de heligas gemenskap, där de heliga ofta får bära syndarnas mödor och besvär på ett mycket jobbigt och påtagligt sätt. Vi föreställer oss lätt att heligheten innebär att det är som i ”*Sound of music*”, där man dansar fram på ängarna. Ibland har vi bilden av att ju närmare man kommer Gud desto behagligare och skönare är det och alla är snälla och vänliga och man har inga besvär av någonting. Vi föreställer oss att nåden alltid skall vara behaglig. Men Gud vill att vi i de heligas gemenskap också skall vara ansvariga för de andras och för varandras frälsning och helgelse. Detta är en typiskt katolsk tanke.

Helgonen får ofta gå in i syndarnas verklighet på ett mycket påtagligt sätt och som t.ex. Thérèse av Lisieux bära deras gudsfrånvaro. Det får inte förvåna oss, om vi inte får uppleva ”*Sound of music*”- verkligheten, när vi kommer närmare Gud. Det kan bli ännu jobbigare och besvärligare, även på nära håll. Johannes av Korset hade det mycket jobbigt bland sina bröder, inte bara bland de skodda bröderna utan även bland de oskodda. Teresa av Avilas systrar var ibland på hennes ålders höst mycket otrevliga mot henne. Det kan förvåna oss att det är så. Det behöver inte alltid betyda att det var någon ond vilja hos dem som var jobbiga. Vi människor kommer alltid att bli sårade, speciellt när vi står varandra nära. Det märkliga är att kärlek och hat ibland går in i varandra.

Vi människor är så helt beroende av Guds frälsning och nåd, att vi aldrig kan bygga på egen kraft och förtjänst. Även i de högre boningarna är människan starkt medveten om sin brist. Det är därför Teresa kan säga, att hon är världens största syndare och att hon är en gödselhög. Det är en existentiell erfarenhet av den mänskliga bräckligheten och svagheten som förstärks ju närmare Gud man kommer. Åter igen är det inte som i ”*Sound of music*”, där allt är underbart och där man dansar fram. Istället kan sårbarheten ibland bli ännu större. Samtidigt förstärks det ständiga minnet, den ständiga åminnelsen av Jesus Kristus och hans fulla verklighet. Det gör att människan lever av hoppet mer än någonsin.

Hoppet är den mest bortglömda av de tre teologala dygderna. Vi talar mycket om kärlek och tro, men hoppet talar man inte så mycket om. Ändå är hoppet ofta den grundmotivation som trots allt styr oss. Också på det naturliga och rent mänskliga planet hoppas människor trots allt. Den dödsdömde hoppas på nåd i sista stund. Den människa som håller på att svälta ihjäl i Darfur eller på något annat ställe hoppas att det skall komma någon hjälp. Men i vår västerländska del av världen är det som om hoppet har torkat ut. Det är tragiskt att hoppet har gått förlorat för många. Att återge människan hoppet är en del av Kyrkans evangelisation. Samtidigt vet vi hur svårt det kan vara, eftersom hoppet är så helt inriktat på Guds verklighet, Guds närvaro, Guds dimension.

Här vill jag peka på den klassiska bilden av de teologala dygderna som tre systrar. Det är Charles Péguy (1873-1914), den franske författaren, som skildrar tro, hopp och kärlek som tre systrar. På många språk kan man heta Faith, Espérance och Charity. Man kan heta tro, hopp

och kärlek, även om namnen ännu inte finns på svenska. De tre systrarna är ute på pilgrimsvandring. Kärleken och Tron är de äldre systrarna. De går inbegripna i ett allvarsamt samtal. Då kommer Hoppet, lillasystemen, och skuttar och hoppar framför dem och bestämmer så inriktningen på vägen. Hoppet hoppar alltid. Människan leds fram genom hoppet. Även människor som kommer från de mest sårade och svåra förhållanden har ofta hopp, som gör att de kan gå fram. Hoppet sviker oss inte, utan det inriktar oss hela tiden på Jesus Kristus.

Vi har minnet, åminnelsen av vad Jesus har gjort och vad han gör för oss som ett ständigt skafferi, där de levande gnistorna kommer upp till ytan och får oss att bli mer medvetna om åminnelsen av Jesus. Därför måste vi förstärka denna nivå. Det gör vi när vi läser Bibeln, när vi firar gudstjänst, när vi ber. Vi ser till att skafferiet blir påfyllt. Vi kan även medverka med det. Då kan det ofta komma upp till ytan, när vi minst anar det. Jesus gör sig påmind i vårt liv, även när vi kanske inte är intresserade av honom och helst skulle vilja göra något annat. Men han gör sig påmind och kommer in. Den levande gnistan tänder oss och får oss att leva i hoppet, i överlåtelse. Vårt böneliv bygger till stor del på att minnet levererar material, inspiration, gnistor, som även kan inspirera oss på de andra nivåerna, viljans, förståndets och tankens nivå. Det är viktigt att vi betonar minnet starkare, eftersom vi i vår tid inte riktigt har samma uppfattning om vad minnet innebär. Vi ser det ofta som ett lager av onödigheter. Naturligtvis finns det mycket av det material som vi släpar med oss som kan tyckas onödigt. Men vi måste komma ihåg att allt det vi bär i vårt minne kan förena oss med Jesus, också det jobbiga och svåra, eftersom det är det han har kommit för att hela och frälsa oss i från.

Vi får inte förtränga det svåra. Freud och andra har visat för oss att det är farligt att förtränga minnena, för då får de eget liv. Jesus vill hela våra minnen, både mina minnen och hela gudsfolkets minne. Det är en del av den jordiska pilgrimsfärden, både min pilgrimsfärd och hela Kyrkans pilgrimsfärd att minnena helas och renas och så förenar oss med Jesus. Vi har nog alla erfarit att ett minne som har tyngt oss, plötsligt genom Guds nåd har blivit helat. Så har det förenat mig med honom. Det är även det som bikten, försoningens sakrament, bygger på. Vi kommer till bikt och har med oss smärtsamma minnen av allt elände vi har ställt till med. Vi lägger det i Guds hand. Han förlåter det och då blir det nåd. Vi kan aldrig förstå, att Gud kan förvandla synd till nåd. Att så sker ser vi på korset. Man korsfäster Gud. Det är synd. Men Gud tar det på sig och det blir nåd, frälsning. Förståndsmässigt kan vi inte förstå det, men minnesmässigt kan vi bejaka, att vi endast blir frälsta och räddade genom Kristus vår Brudgum. Att bli kvar på minnets nivå är ofta avgörande för det som Teresa kallar vårt förhållande, vår vänskapsrelation till Kristus. Allt det som finns där hjälper oss att leva i hans närvaro, i hans vänskap. Ingenting är neutral mark, utan Jesus och hans mysterium vill lägga beslag på hela denna nivå i oss, för att det skall inrikta oss framåt mot den fullkomliga kärleken, heligheten, härligheten. Det är en process som pågår ända till vårt sista andetag.

Vi avslutar med Teresas egna ord:

När vi är överhopade med bestyr och utsatta för vedermödor och förföljelser, när vi inte kan uppnå denna lugna ro i tider av torka, det är då Kristus är en mycket god vän. Vi skådar honom ju då som människa. Vi ser honom i hans svaghets och prövnings stunder. Han är vår följeslagare. När vi har vant oss vid detta är det mycket lättare att hålla sig till hans närhet, även om det kan ges tillfällen då varken det ena eller det andra är möjligt. Därför är det bäst att göra som jag har sagt: avstå från att visa sig angelägen om andlig tröst. Hända det som hända vill. Famna korset. Det är huvudsaken. Vår Herre blir berövad all tröst. Han blir lämnad ensam och övergiven i sina prövningar. Må vi inte överge honom. Hans hand lyfter oss upp långt bättre än vad vi själva förmår med all vår omsorg.

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag IV

Vi börjar åter med en av Teresas egna texter:

Är du i så stort behov, min Herre och mitt allt, att du vill hålla till godo med ett så eländigt sällskap som mitt? På ditt ansikte ser jag att du har funnit tröst av att se mig vid din sida. Hur är det möjligt, Herre, att änglarna lämnar dig ensam och att din Fader inte tröstar dig? Om du, Herre, är villig att lida allt detta för mig, vad är då detta som jag lider för dig? Vilken skam för mig, Herre, att se dig i ett sådant tillstånd. På förhand, Herre, tar jag emot alla mödor och jag vill betrakta dem som en stor välsignelse för att efterlikna dig något. Låt oss gå tillsammans, Herre. Där du går, måste jag gå. Det du går igenom, måste jag gå igenom. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

I Teresas skrifter möter vi många liknande böner insprängda i texten. Rätt som det är skjuter hon in några böneord, även om hon håller på att göra en lång utredning, eller så vänder hon sig plötsligt till sina medsystrar. Att läsa Teresas skrifter är att dras in i en utvidgad vänkrets. I sista hand är det alltid Jesus Kristus som hon vänder sig till. Men vi blir liksom delaktiga i dialogen, i vänkretsen i Kristus.

Vi har nu hunnit fram till den sista stationen. Det är då viktigt att vi samlar ihop vårt bagage. Vad har vi mött hos Teresa? Först har vi mött henne som person. Lite har vi lärt känna hennes sätt att tänka och tala, hennes bakgrund, hennes uppgift som klostergrundare, som andlig vägledare, som författare, men kanske främst som vän. Ordet vän kännetecknar henne mycket tydligt. Hon är en person som verkligen utstrålar vänskap i Kristus. Det är som sådan hon kan hjälpa oss att växa in i en allt djupare Kristusrelation. Vi har sagt att hennes mystik är en typisk brudmystik. För henne är Kristus Brudgummen. Hon tillhör honom helt och fullt. I henne blir Kyrkan som Kristi brud inkarnerad och tydlig. I henne ser vi den totala Kristusrelation, som egentligen alla har del av redan genom dopet, men som vi måste växa in i, präglas av och bli genomsyrade av. Detta är den ram hon ger oss.

Vad är då hennes metod eller tips eller hennes sätt att hjälpa oss att bli kvar i Kristus? Det är att erfara Jesu minne på den djupnivå vi kallar det metafysiska minnet, där vi alltid är förenade med hela Kristusmysteriet. Det kan vara svårt att förstå denna aspekt, eftersom den bygger på den klassiska kristna antropologin, som är lite främmande för nutidsmänniskan, som mer är koncentrerad på tankarna, känslorna och upplevelserna. Hennes sätt att tala om minnet som en ständig källa till inspiration - tänk på levande gnistorna som därifrån kommer upp på andra nivåer - kan hjälpa oss att bli kvar i djup förening med Kristus. Hans mysterium är en ständig källa till bön, till gemenskap. Detta förhållande ligger djupare än det vi kan tänka, det vi kan känna. Det kan så småningom prägla även de andra nivåerna inom oss.

Vi har den stora förklaringsmodellen eller syntesen i eukaristin, där vi i nu-ögonblicket får delta i det som är frälsningshistoriens höjdpunkt, Kristi påsk, och samtidigt ta ut evigheten i förväg. Den åminnelsehögtid som mässan är, blir aktualiserad i bönelivet enligt Teresa. Vi får hela tiden tillgång till hela Jesu verklighet, både Jesu liv på jorden, hans lidande, hans död, hans uppståndelse, och hans eviga härlighet. Vi får ta ut bröllopsmåltiden i förskott också när vi sitter och äter vår skorpa. Teresa säger, att Herren går omkring bland grytor och kastruller.

Vilka av Teresas skrifter skall man börja läsa? Om man vill lära känna henne som människa, då är det breven och Boken om mitt liv, som kanske är lättast tillgängliga. Där möter man henne men även hennes budskap på ett lite lättsammare sätt. Om vi vill läsa hennes

mästerverk, läser vi Den inre borgen, som ger den klassiska redogörelsen för mystikens utveckling. Om vi vill veta hur hon undervisar sina nunnor, läser vi Fullkomlighetens väg. Om vi vill läsa om hur hon grundar kloster, läser vi hennes Klosterstiftelse. Och om vi vill läsa hennes mest typiska verk präglad av brudmystik, läser vi hennes Kommentar till Höga Visan, som ännu inte finns på svenska.

I alla verken möter vi en kvinna, som verkligen lever i Kristi vänskap och vill dela med sig av den till alla hon möter. Så uppstår då en konkret bild av vad Kyrkan är och borde vara. Teresa var mycket medveten om att hennes ordensreform i första hand syftade till Kyrkans förnyelse, Kyrkan enhet och Kyrkans helighet. Det handlade inte så mycket om att erbjuda systrarna en idealisk miljö för ett kontemplativt liv, utan det handlade om att hjälpa Kyrkan på det mystiska sätet. Teresas synsätt är mycket viktigt för oss som mer är individualister. Vi måste lära oss tänka på att vår bön, våra offer, vår Kristus-efterföljelse, är det som skall befrukta Kyrkans liv. Det skall inte i första hand ge oss uppbyggelse och göra oss fromma. Det är en biverkan. Det andliga livet är till för att Kyrkan skall träda fram i sin skönhet, för att Kristi brud skall stråla fram vid Brudgummens sida. Därför beskriver hon livet i klostret som en kamp. Systrarna är vid främsta frontlinjen. De måste vara starka kämpar som med bönen och boten som vapen kämpar för Kristi skull.

Då kommer vi in på den sista accent som Teresa kan delge oss. Det är det som på spanska heter *determinada determinación*, en beslutsam beslutsamhet. Observera att Teresa använder en hebraeism. Hon understryker ordets betydelse genom två likadana ord. Liknande fenomen ser vi ofta i Bibeln. Man skall inte bara vara beslutsam utan beslutsamt beslutsam. Med det menar hon, att om vi vill följa Kristus efter, om vill ta på oss hans kors, om vi vill bli hans lärjungar och vänner, då behöver vi ett dubbelt eller mångdubbelt mått av beslutsamhet, för hela helvetet kommer att resa sig mot oss, hela världen kommer att säga emot oss. Hon spar inte på krutet. När någon verkligen vill gå i Jesu fotspår kommer alla att resa sig mot denna person, även vänner och släktingar och till och med nunnorna i det egna klostret kommer att bli som ragator och häxor som kastar sig mot henne för att göra det omöjligt för henne att följa i Kristi fotspår. Teresa vill väpna oss med dubbel beslutsamhet för att gå fullkomlighetens väg och göra den gudomliga resa som livet i Jesu närhet är. Jesus säger ungefär likadant. Vi måste ta vårt kors på oss och följa honom. Den som bygger ett torn eller vill starta ett krig måste vara fast beslutsam och veta vad han ger sig in i.

I Teresas ögon är det kristna livet något av ett fältslag. Kristus är vår kaptan. ”Den som har en sådan god vän vid sin sida och en sådan kaptan som först tog på sig lidandet kan uthärda vad som helst”. Teresa är både uppmuntrande och uppfordrande. Det gäller att ta parti, att välja sida en gång för alla. För vacklan, tvehägsenhet och velighet har hon ingenting till övers. Därför är hennes budskap så viktigt för vår tid. Den fasta beslutsamheten är kanske något av det svåraste i nutiden för många människor. Det gäller att göra ett val som man är trogen hela livet. Många väjer genast undan och säger: ”Hur kan jag besluta mig för något? Jag vet ju inte hur jag känner mig i morgon eller om tio år eller om jag vinner högsta vinsten”. Därför är det så svårt för nutidsmänniskor att gå i kloster, att gifta sig, att lova något som kräver ett livslångt engagemang. Här är Teresa en profet för vår tid, eftersom hon understryker den beslutsamma beslutsamheten.

Det räcker inte att en gång för alla säga att man väljer att gå i Kristi fotspår, utan detta måste bli en ständig överlåtelse, en ständig verklighet. Teresa säger: ”Det måste vara många som har börjat men aldrig har nått målet. Jag tror att det till stor del beror på att de inte från början har omfamnat korset. Det är därför de känner sig nedslagna och tycker sig inte ha gjort några

framsteg”. Det är alltså lättare, när man från börjar säger till Herren, att man vill omfamna korset, att man vill följa honom som den Korsfäste. ”Kosta vad det kosta vill. Mumla den som mumla vill”, säger Teresa. Det handlar om total överlåtelse till Kristus och hans kors.

Observera att tron inte så mycket är tröst, vederkvickelse, uppbyggelse. Här kan Teresa hjälpa oss i vår tid, då man har en tendens att sätta in tron under rubriken terapi, tröst, vederkvickelse. Utan att vi riktigt har märkt det, har vi som en icke-kristen vän Lars Gyllensten anmärker, hamnat på det område som kallas det terapeutiska gudsbeviset. Vi ser oss själva mer som vårdpaket än som stridsmän. Kristus skall då trösta oss och pyssla om oss. När det viktiga blir att få tröst, är det något som har gått snett. Ibland är det de utomstående som upptäcker detta synsätt innan vi själva gör det. Det är lätt att halka in i terapibranschen och tro att kristendomen i första hand är terapi för svagsinta själar. Det är sant att Jesus har kommit för de svaga och för att hjälpa dem. Men kyrkorna är inte i första hand terapiinstitutioner.

Tron är i första hand ett sanningskrav. På det sättet blir tron lite mer jobbig och krävande. Men Teresa är obönhörlig. Hon säger gång på gång till sina systrar att de inte får vara några mähän, utan de skall vara stridsmän, som kämpar för Kristus med korset, bönen och boten som vapen. Belöningen består inte av hugsvalelse utan av att älska mycket. Själva belöningen ligger i att verka för rätt och sanning. Men vi är alla präglade av terapitänkandet. Vi har svårt att verkligen tro, att vi är kallade att hjälpa Jesus att bära korset, att vi skall omfamna korset och på så sätt gå med Brudgummen på hans väg. Det låter vackert när vi uttrycker det. Men i praktiken är det alltid något man måste kämpa sig till för att förstå. Det gör vi genom vårt vanliga liv. Vare sig vi vill det eller inte, kommer det former av kors, svårigheter och problem. Att då se Kristi sårade ansikte i det svåra är A och O. Det gäller att känna igen den Korsfäste i den portion lidande som jag får mig serverat.

Det är lätt att säga till Herren, att man vill omfamna hans kors i allmänhet. Men när det plötsligt är där, är det svårare. Ofta kommer det i helt oväntad förpackning. Teresa hjälper oss att medvetet gå den väg hon föreskriver. ”Systrar”, säger hon, ”besluta er då äntligen för att ni har kommit hit för att dö för Kristus, inte för att omhulda er för Kristi skull”. Det är inte för att omhulda oss som vi väljer Kristus. Det är ett hårt budskap. Teresa säger lite skämtsamt, att vi måste efterfråga en korsfäst Herre. ”Kosta vad det kosta vill. Mumla den som mumla vill”. Hon säger, att vi tveklöst måste hänge oss åt den gode Jesus. ”Vi måste med beslutsamhet omfamna den gode Jesus, ty i honom finner själen allt. Hon glömmer därför bort allt det övriga”. Här ger hon oss en pedagogisk insikt, att om vi verkligen omfamnar Kristus och hans kors, då betyder det andra inte så mycket. Lidandet har inte samma bitthet, eftersom vi är så upptagna med att omfamna Kristus och tillhöra honom. Om vi har blicken riktad på honom och lever i gemenskap med honom, då biter liksom lidandet inte riktigt på oss. Det känns och gör ont, men det har inte samma bittra smak som det annars har. Ofta är den bittra bismaken i lidandet svårare än själva lidandet. Man frågar sig varför man alltid skall vara en hackkyckling på jobbet eller varför man alltid skall känna det svåra på ett visst sätt. Samma sak kan vi märka med ett kroppsligt lidande. Vi har huvudvärk, men vi gör det ofta värre än det är och klagar. Men om vi går in i smärtan och låter den vara vad den är, då blir den aldrig så skarp som när vi börjar analysera den och ta fram den i ljuset.

Det finns också en slags förvänd lidandestörst. Sjuka människor kan ha en förmåga att älska sina sjukdomar. Två sjuka människor kan sitta och gråla om vem som har det jobbigast. Tragiskt nog är det mycket lätt att falla in i en roll, där man menar sig ha det värst. Man säger t.ex. att man alltid har blivit missförstådd på en viss plats och att man inte vill att någon annan

skall komma in och konkurrera om det förhållandet. På franska talar man om *victimism*. Man tror sig alltid vara den som har det sämst eller får lida mest. Men om vi koncentrerar oss på att se den lidande Kristus i den portion lidande som möter oss, då blir det annorlunda. Då möter vi en personlig blick, en medkännande röst, en kärlek som får oss att se att lidandet förenar oss med Kristus. Han delar lidandet med mig, och jag får dela hans lidande.

Teresa säger: ”Han känner glädje och tröst och finner det vara en stor nåd att få arbeta i en så hög härskares trädgård. Därmed vet han sig göra honom till viljes. Och då det inte är sin egen tillfredsställelse han skall söka utan han prisar honom ytterligare för det förtroende han fått. Hans Herre ser att han utan någon lön, med stor omsorg, utför det som blivit honom förelagt. Må han alltså hjälpa denne Herre att bära korset och betänka att han bar det hela livet, aldrig sökte sitt rike här nere och aldrig försumma bönen. Även om denna torka skulle vara hela livet ut, må han vara fast besluten att inte låta Kristus digna under korset. Den tid skall komma då han får sin belöning, allt på en gång. Han behöver inte vara rädd för att mödan blir förgäves. Han tjänar en god husbonde, vars blickar är fästa på honom.”

Vi får alltså hjälpa Kristus att bära korset. Det är en speciellt katolsk tanke. Det kan vara lite svårt för den strikte lutheranen att ta till sig budskapet, att vi genom nåden kan hjälpa Kristus att bära korset, att vi blir indragna i frälsningen. Paulus säger, att det som fattas i Kristi lidande måste vi utfylla, inte på egen hand men som lemmar i hans kropp. Teresas syn är en illustration av att vi är så ett med Kristus, brud och brudgum är så ett, att vi egentligen inte kan skilja det som är hans och det som är hennes, det som tillhör Jesus och det som är vårt. Det går så in i vartannat. Vårt lidande är hans och hans lidande är vårt. Det gäller också glädjen, jublet och tacksägelsen. Men lidandet är prøvostenen. Det är där de flesta hoppar av. Teresa säger, att det ofta sker i bönen torka. För många är det svårt att stå ut med torkan och tomheten i bönen, tankarnas raseri, fjärlarna som kretsar omkring oss eller hästarna som springer. Vi vill ha lugn och ro, när vi ber. Vi vill åka på reträtt för att ha lugn och ro och frid. i själen. Konsumentmedvetandet finns hos oss. Om vi kommer på reträtt vill vi ha frid och ro. Det terapeutiska tänkesättet finns i oss.

Teresa säger med hela den karmelitiska traditionen, att det är just här i bönen torka och svårighet, i den dunkla natten, de flesta drar sig tillbaka. Det är för jobbigt att bara sitta där och vara tom och ihålig. Men det är just då vi kan fyllas av Guds nåd. Tomheten har två sidor. Att vara tom på något är att vara tom för någon. Vi vet inte hur lång torkans period är, när vi skall tömmas på vårt eget för att kunna bli uppfyllda av Kristus. Bönen lidande kan för många var det svåraste att uthärda, eftersom man av någon anledning har fått för sig att det alltid skall vara behagligt och skönt i bönen. Vi kan tänka på ”*Sound of music*”- syndromet, där vi skall dansa fram och alla skall vara snälla. Vi har alla något av denna syn. Vi menar att om vi kommer till bönen, skall det vara fridsamt, lugnt och tyst. Så är det inte, inte ens i ett karmelitkloster. Thérèse av Lisieux berättar, att hon under större delen av sitt klosterliv hade en syster bredvid sig som hela tiden störde henne. Man vet inte riktigt om hon gnisslade tänder eller knäppte med naglarna. Det var ett störningsmoment, men Thérèse sade aldrig någonting. Hon anade att det var en del av helgelsen att stå ut med det som var svårt. Vi måste hålla ut.

Vi måste ha den beslutsamma beslutsamheten att förbli i Jesu närvaro. Teresa sammanfattar denna hållning med *estar con Jesús*, att vara, att förbli hos Jesus. Hon skriver också om *andar con Jesús*, att gå med Jesus. Man får aldrig släppa taget om honom, även om det bara är en mantelflik. Så länge vi är i hans sällskap, spelar det ingen roll hur vi känner det och vad vi upplever. Teresa säger: ”Jag råder var och en som erfar denna brinnande törst efter Gud att

vara på sin vakt, ty hon kan vara säker på att bli utsatt för denna frestelse”. Här är hon mycket realistisk. När vi känner brinnande törst och längtan efter Gud, då kan det finnas en del själviskhet. Vår törst efter Gud kan vara uppblandad med längtan att ha Gud för vår egen skull. Därför måste vi vara lite misstänksamma mot alla våra känslor. Även när vi känner en brinnande längtan efter Gud, så finns det i vår längtan ett litet mått av själviskhet.

En teologisk grundsanning är, att allt i oss är sårat av arvsynen. Även våra högsta aspirationer är präglade av själviskhet. Det är mycket smärtsamt och det är en del av reningen när jag upptäcker, att även i min längtan att tillhöra Kristus helt och fullt finns det lite av den dolda själviskheten. Här är Teresa psykologiskt klarsynt. Hon använder ett annat ord på spanska som är typiskt för henne, *desengañar*. På svenska får vi översätta det med att befria från alla illusioner. Även den som med hela sitt hjärta vill efterfölja Jesus och gå på hans väg måste räkna med, att också i de djupaste aspirationerna finns det något som måste renas. Det renas genom erfarenheten av torka, tomhet och utsatthet. Också i den stora iver och hängivelsen finns det fara för överdriven fanatism eller det som man i klostren brukar tala om: novisernas brinnande längtan. Man säger, att noviser inte alltid kommer till klostret för att bli formade, utan de vill själva forma om alla andra i klostret. Det är lättare att tänka att de andra skall bli goda och fullkomliga än att själv vilja bli det. Den tendensen finns även hos nykonverterade. Man förväntar sig att alla i församlingen skall vara heliga. Det är riktigt, att vi alla är kallade till helighet, men den överdrivna iveren håller aldrig. Tyvärr är det ofta så även med de nyomvända. I början tycker man att allt är underbart. Församlingen är fantastisk. Predikningarna och psalmsången är underbara. Man erfar något, av hur det är i ”*Sound of music*”. Men sedan kommer torkan. Predikningarna är tråkiga och psalmsången likaså. Människorna skvallrar och förtalar varandra. Man upplever den grå verkligheten.

Här behövs den beslutsamma beslutsamheten men än någonsin. Tyvärr är det många som kapsejsar här, eftersom man känner sig sviken. Man hade förväntat sig att komma bland helgon, men ser att man är bland människor. Något liknande kan ske i relationerna i ett äktenskap. Man trodde att man gifte sig med en drömprins eller drömprinsessa. Men så upptäcker man att det bara är en Medelsvensson man är gift med. Ingenting är värre än att se sanningen i vitögat. Men det är då man skall använda den beslutsamma beslutsamheten. Tyvärr kapsejsar många på denna punkt, både i kloster, i världen och i äktenskapet, eftersom man förväntat sig något mer. Den överdrivna iveren och den brinnande längtan kan lätt slå över i fanatism. Det ser man inte minst i religiösa sammanhang. *Desengañar* är något viktigt. Vi måste befrias från alla falska illusioner. Att göra det är smärtsamt, för det finns något gott även i iver. Novisernas iver är god, men den får inte gå över alla bräddar. Här fordras det en fast pedagogik för att hjälpa människorna. Det gäller även de nyomvända, som kommer med goda idéer och vill sätta fart på församlingen. Frågan är hur man skall kunna hjälpa dem utan att de blir förbittrade och besvikna.

På liknande sätt är det i ett äktenskap. Det gäller då att hjälpa till att förstå att det inte är en drömprinsessa man har gift sig med utan en shoppinglysten Stockholmstjej. Det är inte lätt. Men att hjälpa människor att acceptera verkligheten är en del av den andliga vägledningen, som tyvärr är en bristvara. Vi måste under hela vårt liv acceptera Guds renande kärlek. Även det bästa i oss behöver rening. Man brukar säga, att moderskärlek är den djupaste formen av kärlek. Men moderskärleken kan ibland bli förtryckande. Även det bästa kan missbrukas. Därför måste man alltid vara på sin vakt i det andliga livet. Det är där den onde kommer in. Vi kan tänka på den vision Katarina av Siena (1347-1380) hade. Plösligt såg hon en vision av Siena. På vissa ställen såg hon att det fanns flera djävlar som hade samlats. Hon tänkte att det nog var vid bordeller och krogar. Men det var vid klostren. Det var där de ville göra sina kap.

Teresa är övertygad om att när någon som är kallad till ett heligt liv misslyckas och faller bort, då berör det oändligt många människor, eftersom den som är kallad till ett heligt liv är kallad för de andras skull. Systrarna i klostret är där för att kämpa för själarnas räddning, för Kyrkans helighet. Om de inte når fram till sitt mål är det något som får följderna för många fler. I Kyrkan har man alltid sett att ordenslivet är en slags mätare på den andliga temperaturen i Kyrka. Ibland går den nedåt. Det ser man vid reformationstiden. I vår tid kan vi se liknande tendenser och förflackningar. När temperaturen går nedåt betyder det att iveren i hela gudsfolket mattas av. Men plötsligt kommer det åter en nytändning. Något liknande kan vi också se i vårt eget liv. Livet går ofta lite i vågor. Tänk då på att Jesu minne alltid finns där. Gnistorna kan plötsligt tända elden på nytt, både i mitt liv och i Kyrkans liv. Genom hela kyrkohistorien ser vi, att när det går riktigt illa, kommer det ofta en explosion av helighet.

Vi får lita på Guds försyn. Men vi måste medverka med försynen. Det är detta Teresa menar med den beslutsamma beslutsamheten. Det handlar om det man på teologiskt språk kallar *synergism*. Vi är kallade att medverka med Guds nåd. Här kryssar alltid teologin mellan scylla och charybdis, mellan det man kallar semipelagianism, där man överdriver människans medverkan, och kvietism, där man undervärderar människans medverkan. Detta förhållande återspeglas också i spiritualitetens historia och även i teologin. Teresa betonar mycket starkt, att Jesus är den som gör allt, men vi måste låta honom göra det i oss. Det lilla ordet låta är avgörande, för vi kan också hindra Jesus och strunta i honom. Och då gör han ingenting. Bruden måste låta sig formas av Brudgummen. Receptiviteten, formbarheten, är viktig. I det andliga livet gäller det att öva upp lyhördheten, hörsamheten, för Brudgummens tilltal. Bön är framför allt att lyssna till honom, att öva in hörseln. Vi har även en inre hörsel och ett inre seende.

När Teresa talar om att vi skall kämpa som starka män, låter det som semipelagianism. Men egentligen är det inte det, utan det handlar om att medvetet stå under Jesus, vår kapten, och hans befäl och låta honom uppfordra oss, uppmana oss och omvända oss. Därför säger hon gång på gång, att i kloster har man inget behov av sjåpiga vapen, utan där måste man vara soldater, stridsmän, som obönhörligt lyder. Ibland övar hon sina systrar i lydnad. Hon gör det ofta på ett skämtsamt sätt. Man berättar att hon skickade ut en syster för att plantera en rutten gurka. Hon ville sätta systemen på prov och bad henne därför plantera gurkan. Systemen gjorde det och Teresa berömde hennes lydnad. På ett skämtsamt sätt vann hon sina systrars hjärtan. Samtidigt var hon fordrande och krävde mycket av dem. Kombinationen av systerlig värme, humor, och fasthet var oemotståndlig. Det gällde även andra människor i Kyrkan. Det var inte alla som gillade nunnan, som reste runt i Spanien och stiftade kloster överallt. En av dem var ärkebiskopen av Sevilla. Han tyckte det var mycket opassande att den resande nunnan for kors och tvärs genom Spanien och stiftade kloster. Han ondgjorde sig över det, ända tills han träffade henne. Teresa beskriver deras möte: ”Ni kan inte ana hur det känns för en stackars nunna att ha denne ärkebiskop liggande på knä och be om min välsignelse”. Så länge ärkebiskopen inte träffade Teresa, var han mycket arg på henne. Men de människor som verkligen mötte Teresa, blev helt vunna för hennes sak, även ärkebiskopen av Sevilla.

Teresa vill alltså hjälpa oss att hitta vår medmänskliga grundattityd, grundmotivation, för att medverka med Kristus. Vi kan sammanfatta grundattityden med orden *determinada determinación*, att ha en beslutsam beslutsamhet att följa Jesus. ”Kosta vad det kosta vill. Säg vad de säga vill”. Det låter mycket enkelt, men den attityden sätts ständigt på prov. Vi kan gång på gång märka, att om vi gör en föresats att inte röka eller inte äta choklad, så har vi svårt att vara trogna löftet. Men det är mycket lättare att vara trogen en person än en konkret

föresats. Det viktiga är inte vad vi gör eller hur vi gör någonting utan att vi övar upp den ständiga lyhördsenheten för Brudgummens röst, att vi ser det som vår dagliga uppgift att bli kvar i hans närvaro, att låta honom använda oss, att stå till hans förfogande. Bilden av brud och brudgum kan hjälpa oss att förstå hur nära förhållandet skall vara. Det gäller att i alla omständigheter kämpa för Kristus och inte ge efter för frestelsen att fly.

Teresa skriver till sina systrar: ”Knappt börjar vi föreställa oss att vi har huvudvärk, så låter vi bli att gå till koret, vilket verkligen inte skulle ha dödat oss. En dag beror på att det gör ont, en annan på att vi har haft ont och en tredje på att vi inte skall få ont”. Hon är mycket klarsynt. Det är mycket lätt för oss att hitta på undanflykter. Även om vi inte just nu har ont eller har haft ont, kan vi sätta in vår svaghet som vår undanflykt. Det måste vi göra, när vi tolkar vårt liv i Teresas ljus. Vi behöver se var vår svaghet finns och vad det är som får oss att backa från den beslutsamma beslutsamheten. Är det huvudvärk eller vad är det? Var är det vi är bundna vid oss själva? Vi kan då se, att det som först verkar vara mycket jobbigt ger oss en andlig terapi. Vi befrias då från överdriven självömkan och från intresset för oss själva, för det är egentligen det som är det stora lidandet. Ingenting är värre än att hela tiden se sig själv i spegeln. Då upptäcker vi hur mycket otrevligheter som helst i vårt liv. Ju mer vi sysslar med oss själva och vår egen bekvämlighet, desto värre blir det.

Att hela tiden ha blicken på en annan, att hela tiden lyssna på honom, befriar oss från den värsta av tyranner, jagets tyranni. Men det kostar också på. Därför måste vi ständigt lyssna till Teresa. ”Gläd er åt att ni får hjälpa Gud att bära korset och grip inte tag i trösteämnen, ty det är bara legoknektar som genast vill ha sådant. Tjåna honom för intet såsom granderna tjånar kungen. Himlens Konung vare med er”, skriver hon. Det gäller att inte gripa tag i de små glädjeämnen, eller som Johannes av Korset säger: ”Plocka inte blommorna på vägen upp till bergets topp”.

Här måste vi alla tänka efter vad det är för blommor vi plockar och vilka trösteämnen vi tar till när det är lite jobbigt. Vissa går och köper Allers eller choklad. Det behöver i och för sig inte vara något fel. Men om det blir en flykt och något som hindrar oss att gå med Jesus, då blir det något som binder oss och fjättrar oss. Vi har alla små saker vi tar till, när vi tycker att det är lite jobbigt, istället för att se, att här är vi förenade med den Korsfäste. Här hjälper vi honom att bära korset och här får vi ta emot hans nåd.

Om vi förblir trogna detta, då upptäcker vi så småningom, att i den Korsfästes sällskap strålar redan uppståndelsen och det nya livet fram. ”Den himmelska bröllopsmåltiden får vi smaka i små klunkar”, säger Teresa. Vi tar inte redan ut himlen sådan den är, men i små klunkar, i små ögonblick får vi skåda in i detta. Hon skriver: ”Hans älskade barn som han aldrig skulle vilja skiljas ifrån. Eftersom de inte heller vill skiljas från honom, så skiljs han aldrig från dem. Han låter dem ta plats vid sitt bord och ger dem att äta av det han själv äter. Han går så långt att han tar maten från sig egen mun för att ge åt dem.” Så säger Teresa i en text som har en rik eukaristisk underton, men som också pekar framåt mot den himmelska bröllopsmåltiden. Detta kan vi bara ta emot när vi går med den Korsfäste. ”Tänk vilket underbart byte”, säger hon, ”att ge vår kärlek och få hans. Vi skall veta att han förmår allt. Vi däremot förmår härnere endast att göra det som han sätter oss i stånd till. Men vad gör vi egentligen för dig, Herre, du som har gjort oss? Det är då så gott som ingenting, endast en smula beslutsamhet. Men om du, Herre, vill att vi med detta ingenting skall förtjäna det som är allt, låt oss då inte vara så dåraktiga att vi underlåter att göra detta. O, Herre, allt som skadar oss kommer sig av att vi inte har blicken fäst på dig.”

Det enda vi egentligen behöver göra är alltså, som hon säger, att ha en smula beslutsamhet. Gud gör allt, men en liten smula beslutsamhet måste vi tillfoga. Då kan han handla i oss. Om vi kan packa in det i vårt bagage när vi lämnar reträtten vore det bra. För just denna smula beslutsamhet kan vara livsavgörande. Som vi redan sagt är ofta det svåraste i vårt liv att besluta sig för någonting och vara trogen det. Det gäller på alla nivåer. Men det gäller framför allt i det andliga livet, att vi måste ha den beslutsamma beslutsamheten för att nå fram till målet, för tusen och åter tusen hinder kommer att resa sig både inifrån och utifrån och från alla håll och kanter. Teresa beskriver mycket levande, hur svårt det är för någon som har beslutat sig för att följa Kristus att vara trogen. Det är som om hela världen och hela helvetet reser sig mot denna människa, just eftersom man vet att en sådan människa betyder ofantligt mycket för Guds rike. Därför är det så viktigt att det andliga livet vårdas i Kyrkan. Det skall befrukta hela Kristi kropp.

Därför har man alltid sett klostren som mycket viktiga. Man brukar säga att karmeliternas generalat i Rom alltid är belägrat av olika biskopar som ber att man skall stifta karmelitnunnekloster i alla möjliga länder, som ex. Mongoliet och Pakistan. Men tyvärr räcker inte stridsmännen till. Det finns inte tillräckligt med stridsmän i Teresas här för att kunna motsvara alla de efterfrågningar som kommer. Men vi får inte glömma att kallelsen egentligen gäller oss alla. Vi alla är kallade att leva i förening med den Korsfäste och se vårt liv som en delaktighet i hans mysterium. Bönen och vårt liv, ja allting är liksom infogat i detta, eftersom han är vår Brudgum och vår Frälsare. Att se på sitt liv i detta ljus kan vara mycket viktigt. Då är det inte längre det pyttelilla livet utan det får stora dimensioner, världsvida dimensioner.

Teresa kom till omvändelse när hon såg hur tusentals själar gick förlorade i Frankrike och Amerika. Hon tolkade allt mycket dramatiskt. Men hennes själätörst, att se att så många människor inte har mött Kristus eller vänt honom ryggen, gör henne ännu mer angelägen att förena sig med Brudgummen, att gå i hans närhet och följa honom. Vi kristna måste ha det globala, universella, katolska perspektivet för att vi inte skall fastna i småaktigheter. Det är mycket lätt att göra det. Ibland ser jag som biskop att människor kan bråka om allting i kyrkan. I en församling var det bråk om de kläder första kommunionbarnen skulle ha på sig, om man skulle hyra dem eller köpa dem. Bara för att vi tillhör Kristus undgår vi inte att fastna i alltför mänskliga små frestelser. Därför är det viktigt att vi har det man brukar kalla ”storsinta hjärtan”. I liturgin på Teresas dag använder man en text där man talar om att hon hade ett hjärta som var så stort som sanden på stranden. Vi måste ha ett världsvitt hjärta som omfattar allt och alla i likhet med Jesu hjärta.

Jag hoppas att ni i dessa föredrag har fått lite smak för Teresa, så att ni kan fortsätta att göra hennes bekantskap. Vi har bara hunnit nudda lite vid denna kvinna, som är kyrkolärare, vilket betyder att hon har någonting att säga till alla i Kyrkan. Ingen kan undvara henne. Hon har något för alla tider och för alla miljöer. Det kan vara mycket spännande att upptäcka henne. Hon är inte lätt att läsa för oss logiska svenskar. Vi kommer att reta oss på, att hon inte håller tråden. Hon börjar tala om ett upphöjt ämne, om bönen, och så börjar hon plötsligt tala om olika maträtter. Man vet inte heller alltid vem hon vänder sig till, om det är till Kristus eller till mig eller till systrarna. Något av hennes charm är, att hon tar in allt och alla. Hennes hjärta rymmer hela världen.

Vi ber till sist om hennes förbön för att komma Jesus närmare. Hon har en speciell karism att rycka med sig människor. Hon är mycket medryckande, när man väl har kommit över den

nordiska allergin mot det spanska temperamentet. Hon är ytterst charmfull. Hon kan få även den stelaste svensk att tina upp några grader.

*Herre Jesus Kristus. I Teresa av Jesus har du givit oss en vän och ledsagare. Låt hennes förbön hjälpa oss att komma dig närmare, så att du blir vår Brudgum, vår Frälsare, vår Kapten, vår Broder, ja, att du blir allt det för oss som du av evighet vill vara, så att vi i all evighet kan vara gäster vid din himmelska bröllopsmåltid.
I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.*